Akademik Kitap Kulübü

Sülemî

RUHUN HASTALIKLARI VE ÇARELERİ

Sûfî Psikolojisi Elkitabı

TÜRK DÜNYASI VAKFI YAYINLARI

ruhi gelişim dizisi

Sülemî

RUHUN HASTALIKLARI ve ÇARELERİ

Sûfî Psikolojisi Elkitabı

Çeviren
Cemal Aydın

TÜRK EDEBİYATI VAKFI

TÜRK EDEBİYATI VAKFI YAYINLARI 155
Ruhi Gelişim Dizisi: 2

T.C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI
16549

Eserin özgün adı
Uyûbu'n-nefs ve müdâvâtühâ
Nefsin Kusurları ve Giderme Yolları

Yazarın künyesi
Ebu Abdurrahman Muhammed bin el-Hüseyin bin Muhammed bin Musa es-Sülemî el-Ezdî en-Nîsâbûrî

Kapak
Atilla Ceylan

Mizanpaj
Türk Edebiyatı Vakfı

Tashih
Metin Mergen

Baskı-Cilt
Şenyıldız Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. No: 3 Kat: 2
Topkapı - İstanbul
Tel: 0212 483 47 91 (Pbx)

1. Baskı 2012
2. Baskı 2014

TÜRK EDEBİYATI VAKFI YAYINLARI
Divanyolu Cad. Nu: 14
Sultanahmet / İSTANBUL
Tel: (0212) 526 16 15 - 527 50 32
Faks: (0212) 513 77 49

www.turkedebiyati.com.tr
tedev30@gmail.com

ISBN: 978-975-6186-71-8

İÇİNDEKİLER

Ebu Abdurrahman Sülemî 7
Eser Hakkında 9
Giriş 11
Eserin Yazılış Sebebi 13
Nefsin Basamakları 14
Kendini Kurtulmuş Sanmak 17
Ağlayarak Rahatlamak 19
İnsanlara Bel Bağlamak 20
İbadette Tembellik 22
Ruhsuz Davranışlar 24
Sevap İşlediğini Sanmak 25
Âhiret Hayatını Unutmak 27
Hakkı Kabule Yanaşmamak 29
Kuruntu, Vesveseler 31
Hep Başkalarının Ayıplarını Görmek 33
İhmal 35
Kendine Değer Verme 37
İçini Düzeltmemek 38
Yaptıklarının Karşılığını Beklemek 39
Zevksiz İbadet 40
Tembellik 41
Baş Olma Sevdası 42
Çok Konuşma 44
Övmede ve Yermede Aşırılık 46
Allah'ın Seçtiğini Beğenmemek 47
Aşırı İstekler Peşinde Koşmak 48
Dünyaya Bağlanma 50
Desinler Diye 51
Açgözlülük 52
Hırs 54
Her Yaptığını Beğenmek 56
Kendine Acımak 57
İntikam (Kin), Düşmanlık ve Öfke 58
Dışını Süslemek 59

Rızık Kaygısı 60
Çok Günah İşlemek 61
Göz Önünde Olmayı İstemek 63
Sevinç ve Neşe Peşinde Koşmak 65
Sefa Sürme Hevesi 67
Dünyevî Dostluk 68
Dindarlığıyla Övünmek 70
Şehvetlere Dalmak 71
Şeytanın Tuzağından Emin Olmak 72
Dindar Görünmek 73
Verilen Mühletin Kadrini Bilmemek 74
Dostlarının Ayıplarını İfşa 76
Manevî Hâliyle Yetinmek 77
Büyüklenme 78
İhmal ve Gevşeklik 80
Dıştan Dindar 81
Vaktini Boşa Harcamak 82
İsyan ve Öfke 84
Yalancılık 86
Eli Sıkılık ve Cimrilik 87
Sonu Gelmez İstekler 89
Övülmekten Hoşlanmak 90
Çok Kazanma Hırsı 91
Haset / Kıskançlık 92
Allah Bağışlar Diye Diye 93
İbadette Üşengeçlik 95
Mal Hırsı 97
Dini Boşverenlerle Ahbaplık 99
Gaflet 101
Yanlış Tevekkül 102
İlim Yerine Kuruntu 103
Minnet ve Şükran Beklemek 105
Yoksulmuş Gibi Görünmek 106
Kendini Üstün Görmek 107
Şımarıklık 108
Şikâyet Makamı 109
Mübah Görme 110
Hatalarını Görmeme 111
Kerametlere Kapılmak 112
Zenginlere Rağbet 114
Son Söz 117

EBU ABDURRAHMAN SÜLEMÎ

Onuncu yüzyıla damgasını vurmuş İslâm büyüklerinden biridir. Anne tarafından da, baba tarafından da bilgin ve dindar bir aileden gelir.

Ünlü Kuşeyrî Risalesi'nin yazarı Ebu'l-Kâsım el-Kuşeyrî'nin ve Hatib el Bağdâdî'nin hocasıdır. Ayrıca kendisinin meşhur talebeleri arasında Muhammed bin İsmail Tiflisî, Abdullah bin Yusuf Cüveynî, tanınmış hadisçi Beyhakî, Ebu Said Ebu'l-Hayr ve Ebu Nuaym Isfahanî gibi pek çok ünlü şahsiyeti sayabiliriz.

Dedesi, oldukça zengin ve oldukça tanınmış İsmail bin Nüceyd idi ve büyük mutasavvıf Cüneyd-i Bağdâdî gibi bir büyük zatın sohbet meclislerinde bulunmuştu.

On beş yaşında babasını kaybetmiş, dedesi tarafından yetiştirilmiştir. Sûfîlik yolunu kendisine öncelikle dedesi açmışsa da asıl şeyhi Ebu'l-Kâsım Nasrâbâzî olmuştur. Nasrâbâzî de, meşhur sûfî Cüneyd hazretlerinden el almış, yine ünlü bir mutasavvıf olan Şiblî hazretlerinin mürididir.

Çağındaki bütün İslâmî ilimleri öğrenmek için Irak ve Hicaz'a seyahatler yapmış ve döneminin en ünlü bilginlerinden hadis, fıkıh, kelâm ve tefsir dersleri almıştır. Sonunda kalemini en fazla tasavvuf ve tasavvuf ahlâkı konularına yöneltmiştir.

Şeyh Sülemî, 936 veya 937 yılında dünyaya gelmiş, ailesi zengin olduğu için maddî sıkıntı çekmeden rahat bir eğitim almış, pek çok talebe yetiştirmiş, küçük ve büyük hacimde otuzu aşkın eser vermiş ve 1021 tarihinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Talebelerinden Ebu Nuaym Isfahanî, Şeyh Sülemî hazretlerini bize şöyle takdim eder: "Sûfîlerin yolunu en iyi bir şekilde göstermeye ve tasavvuf büyüklerinin yolunda gitmeye büyük özen gösterirdi. Onların yoluna sıkıca sarılır ve miraslarını yaşatmaya çalışırdı. Sûfîlik yolunda olduklarını söyledikleri hâlde, hâlleri ve gidişleri hiç de öyle olmayanlardan uzak durur ve onları yerden yere vururdu."

Büyük mutasavvıflara adadığı ansiklopedik eseri, "Tabakâtü's-Sûfiyye / Mutasavvıf Kuşaklar" kendisinin temel eserlerinden biridir.

Tasavvuftan ayrı olarak tam bir ilim ve irfan âşığı da olan Sülemî hazretleri, Kur'ân tefsiri, Hadis, ahlâk, insanlar arası ilişkiler konularında, tarihî ve biyografik içerikli eserler kaleme almıştır.

Eserleri arasında şunları sayabiliriz:

Tabakâtü's-Sûfiyye / Mutasavvıf Kuşaklar; Risâlâtü'l-Melâmetiyye / Melâmîler Risalesi; Hakâiku't-Tefsîr / Tefsirin Hakikatleri (Kur'ân'ı açıklayıp yorumlamanın gerçekleri), Minhâcü'l-Ârifîn / Ârif-lerin Yolu; Uyûbu'n-Nefs /Nefsin Kusurları (elinizdeki eser); Âdâbu't-Taâzî / Taziye Usulleri; Âdâb'ul-Fakr ve Şerâituhû / (Allah'a karşı) Fakirliğin Edepleri ve Şartları; Âdâbu's-Sohbe / Sohbet Âdâbı; Âdâbu's-Sûfiyye / Sûfîlerin Yol ve Tutumları; Galatâtü's-Sûfiyye / Sûfîlerin Yanlışları; Derecâtü'l-Muâmelât, şerhu li Mustalahâti's-Sûfiyye / Davranışların Dereceleri ve Sûfî Terimleri Sözlüğü; Beyânü Ahvâli's-Sûfiyye / Sûfîlerin Manevî Hâllerinin İzahı: Târîhu's-Sûfiyye / Tasavvuf Tarihi; Târîhu Ehli's-Suffe / Suffe Ashâbının Tarihi; Makâmâtü'l-Evliyâ / Allah Dostlarının Makamları; Fütüvvet / Manevî Şövalyelik; Zühd / Züht; Sülûku'l-Ârifîn / Ârifîlerin Ahlâkı; Emsâlü'l-Kur'ân / Kur'ân'daki Meseller; El-Erbaûn fi'l-Hadîs / Kırk Hadis; Süâlâtu'd-Dârakutnî / Dârakutnî'ye Sorular; El-İstişhâdât / İspatlamalar; Kitâbü's-Semâ / Semâ Kitabı; Mesâilü Vâridât min Mekke / Mekke'den Gelen Sorular; Er-Red alâ Ehli'l-Kelâm / Kelâmcılara Cevap; Derecâtü's-Sâdikîn / Dosdoğruların Dereceleri; Vasıyye / Vasiyet.

ESER HAKKINDA

Ruhun Hastalıkları ve Çareleri adıyla dilimize aktardığımız bu eseri *Nefsin Tuzakları ve Kurtuluş Yolları, Nefsin Hileleri ve Çareleri* gibi adlarla da çevirebilirdik. Çünkü yazar bütün bunları kapsayan bir başlık koymuş çalışmasına. Danıştığımız dostlar, kitaba koyduğumuz başlığın daha uygun olacağını gördü, biz de bu adı benimsedik.

Elinizdeki kitabın Batı dillerinde (Ruhun Hastalıkları ve Çareleri; Nefsin Hileleri... gibi adlarla çevrilmiş) birçok tercümesi bulunuyor. Biz Arapçasını aktarırken o çevirilerden de hayli istifade ettik. Eserin çevirisinde üç farklı varyantından asıl olarak "Mecmua-i Âsâr-i Ebû Abdurrahman es-Sülemî. Nasrullah Purcevadî. Tahran : Merkez-i Neşr-i Dânişgâhî" baskısını göz önünde bulundurduk.

Bu kitap aslında bir şeyh efendinin yazardan, tasavvufa girmiş kimseler, yani müridler için bir elkitabı yazması üzerine kaleme alınmış. Fakat işlenen konular, Allah'a gerçekten bağlanmak ve lâyıkıyla Müslümanca yaşamak isteyen ve arzulayan herkesi çok yakından ilgilendiriyor.

Büyük ruh eğitimcileri olan seçkin mutasavvıflar ve İslâm âlimleri bu konuyla ilgili elbette pek çok eser kaleme almışlardır. Fakat birçoklarının belirtiği gibi, Sülemî'ninki en derli toplu, en veciz ve en kullanışlı olanıdır.

Sülemî hazretleri bazı eserlerinde nefisle, daha doğrusu insanın manevî terbiyesiyle ve ruhî gelişimiyle ilgili noktaları enine boyuna ele aldığı için bu kitabında onların bir özetini sunar. Biz bu özeti okuyucuyu sıkmayacak şekilde çoğunluğu âyet ve hadislerden oluşan dipnotlarla biraz açmaya çalıştık.

Gerek kendisinin diğer kitaplarından, gerekse başka üstatların eserlerinden alıntılarla bu özet bilgileri genişlettik.

Bu eserde dile getirilen hastalıkların birçoğu hepimizde az veya çok bulunan hastalıklardır. Sülemî hazretleri dünden bugüne bizim bütün bu ruhî hastalıklarımızı görmüş ve onlardan kurtulmanın yollarını göstermiştir.

Bizler bu kitabı okurken, sözü edilen kusurların, eksikliklerin, daha doğrusu bu ruhî hastalıkların kendimizde değil de sadece tanıdığımız, bildiğimiz başka insanlarda görüldüğünü ve gördüğümüzü düşünürsek, yazarın verdiği onca öğütten hiç nasiplenmemiş oluruz.

Yüce Rabbimizin, bu eseri aktaranı da dâhil bütün okurlarına bu tür nefsî hastalıklardan arınma imkânı vermesi ve kendisinin razı olduğu kulluğa kabul etmesi niyazıyla...

Cemal Aydın
Sultanahmet, 15 Temmuz 2012

GİRİŞ

Rahmân ve Rahîm Allah'ın Adıyla

Öncesinde de, sonrasında da hamd olsun Allah'a. Gizliden de, açıktan da salât ve selâm olsun Allah'ın Son Elçisi'ne. Elbette o Elçi'nin ailesine de çokça ve her daim selâm olsun.

Tertemiz kullarına nefislerinin kusurlarını gördüren, onun aldatıcılığını gösteren, manevî yolculukları sırasında kendilerini uyanık tutup dikkatli olmalarını sağlayan Allah'adır hamdimiz.

Hamd olsun Allah'a ki nefislerinin eksikliklerini, kötülüklerini giderip tuzaklarını bozmada temiz kullarını başarılı kılmıştır.

Onlara, gafillerin habersiz oldukları ilâçlarla donanıp bu tür hastalıklardan şifa bulma imkânı vermiştir. Onlara da ruhlarının hasta olduğunu bildikleri ve şifası için canla başla gayret sarfettikleri için yardım etmiştir. Sonsuz merhameti ve şefkatiyle bu altından kalkılmaz işi onlara kolaylaştırmıştır

Gafillerin habersiz oldukları ilâçlarla donanıp bu tür hastalıklardan şifa bulma imkânını onlara lütfeden, ruhlarının hasta olduğunu bildikleri ve tedavisi yolunda canla başla gayret sarfettikleri için onlara yardım eden, sonsuz merhameti ve şefkatiyle bu altından kalkılmaz işi onlara kolaylaştıran Allah'adır hamdimiz.

ESERİN YAZILIŞ SEBEBİ

Bir şeyh efendi (Allah hepsinin de manevî derecelerini yüceltsin) benden, gerisinde nelerin gizlenip saklandığının bilinip anlaşılması için, nefsin eksikliklerini ve hastalıklarını ayrıntılı olarak yazmamı istedi.

İsteğini uygun buldum ve Yüce Allah'ın kaleme alacaklarımın bereketinden beni de mahrum etmemesini niyaz ederek aşağıdaki bölümleri yazdım.

Bu çalışmamda beni hayra yönlendirmesini ve başarılı kılmasını Rabbimden diliyorum.

O bana yeter, O ne güzel yardımcıdır!

Yüce Allah Peygamberimizi ve ailesini de yüceltip mübarek eylesin!

NEFSİN BASAMAKLARI

Biliniz ki nefis başlıca üçe ayrılır: *Nefsi mutmainne, nefsi levvâme* ve *nefsi emmâre.*

Nefsi mutmainne

Bu nefis, Yüce Allah'ın kendisinin Rabbi olduğuna kesinkes inanan, Allah'ın vadettiklerine yürekten bağlanan, Allah'ın kelâmını bütünüyle tasdik eden, O'ndan gelenlere sabreden nefistir.

Âhirette Yüce Allah'ın yüzünü ağartacağı, kitabını sağından vereceği ve temize çıkaracağı mümin nefistir o. Allah'ın kaza ve kaderine, hayrına ve şerrine, faydasına ve zararına razı olmuş nefistir.

Allah Teâlâ böyle bir nefse, Allah'ın vadini tasdik ettiği ve güzel işler yaparak Rabbini hoşnut ettiği için şöyle seslenir:

Rabbine, O'ndan hoşnut kalmış
ve (O'nu) hoşnut etmiş olarak dön!
Fecr, 89/28

Nefsi levvâme

Yaptığı iyilik ve işlediği kötülük konusunda da kendisini sürekli kınayan, rahatlıkta da sıkıntıda da sabretmesini bilmeyen, yaptıklarına hep pişman olan, kendini hep kö-

tüleyen ve *keşke şunu yapsaydım, keşke bunu yapmasaydım* deyip duran, günahkâr ve kendini yerip ayıplayan nefistir.

Bu nefis, ne iyi ne de kötü olan, sadece kendisini sürekli kınayan nefistir.

İyi bir şey yaptığında, *keşke daha fazlasını yapsaydım*, kötü bir iş işlediğinde de *keşke yapmasaydım* diyen, bu dünyada kaçırdığı fırsatlara daima üzülen bir nefistir.

Yüce Allah'ın üzerine şu şekilde yemin ettiği nefistir o.

Kendini kınayan nefse yemin ederim.
Kıyâme, 75/2

Nefsi emmâre

Bunun hakkında Yüce Allah, Hz. Yusuf kıssasının anlatıldığı surede şöyle der:

Çünkü nefis aşırı şekilde kötülüğü emreder.
Yusuf, 12/53

Ayrıca bu nefisten Yüce Rabbimiz şu iki âyette de söz etmiştir:

Nefsini kötü arzulardan alıkoyan...
Nâziât, 79/40

Kendi arzu ve özlemlerini tanrı edineni gördün mü?
Câsiye, 45/23

Rabbimiz, bu nefsin kötü davranışlara eğilimli oluşundan, hayırlı işlere ise uzak duruşundan başka âyetlerde de bahsetmiştir.

Hz. Ebu Hüreyre'den hareketle Ebu Seleme, Seleme İbn Küheyl, Şa'ba ve Süfyan, Ebu Âsım, Ahmed bin Hüseyin bin Ebân, Abdulcabbâr bin Sîrîn ve Ali bin Amr yoluyla bize nakledilen şu hadiste Allah'ın Elçisi (kendisine salât ve selâm olsun) şöyle demiştir:

Hz. Âdem aleyhisselâmın çamuru bela, tutku/heves ve şehvetle yoğrulmuştur.

İnsanın bu yapısından dolayı da Rabbimiz bize şu öğüdü verir:

Allah uğrunda gerektiği gibi cihad edin!
Hac, 22/78

Yani nefsinizi dizginleyin, nefsinizin geçici ve boş arzuların peşinde koşmasını engelleyin!

Ebu Abdurrahman Sülemî bir başka eserinde de şöyle der:

Görünürde şehit, savaşta can vermekle olur; hakikatte ise şehitlik, nefsin sakat arzu ve isteklerini yok edip öldürmekle elde edilir.

KENDİNİ KURTULMUŞ SANMAK

Nefsin hastalıklarından biri, kendisinin çoktan kurtuluşun kapısına vardığı, yani cennetlik olduğu kuruntusuna kapılmasıdır.

Böyle biri dualarının, tesbihlerinin, zikirlerinin, ibadet ve tâatlerinin kabul edildiği zannıyla o kapıyı çalmaya ve kapının açılmasını beklemeye başlar. Hâlbuki düzgün olmayan bir sürü davranışı yüzünden mutluluk kapısı onun yüzüne kapanmıştır (da farkında bile değildir).

Hüseyin bin Yahya bana, İbn Muhammed'in Mesrûk'tan duyduğu şu olayı anlattı:

Râbiatü'l-Adeviyye (Râbia Hatun) bir gün Salih el-Mürrî'nin sohbet ettiği yerden geçiyordu. Onun *"Kapıyı ısrarla çalana kapı açılır"* dediğini duydu.

Hz. Râbia hemen seslendi:

Kapı açık, ama sen kaçıyorsun!
Daha ilk adımda yolu şaşırırsan,
gayene nasıl ulaşacaksın?
Kul nefsini şehvet ve arzuların peşinde koştururken
ruhî hastalıklardan kendisini nasıl kurtarabilsin ki?
Onca sakat tutumdan kendisini koruyamazken
geçici ve boş heveslerinden yakasını nasıl kurtarabilsin ki?

İbn Ebi'd- Dünya'nın Muhammed bin İshak es-Sekafî'ye anlattığı, ondan da bana Muhammed bin Ahmed bin Hamdân'ın aktardığına göre bir bilge şöyle demiş:

Sülemî

Sende kusur oldukça
gönül huzuruna ereceğini umma;
üzerinde günahın ağırlığı varken de
kurtuluş (cennet) umuduna kapılma!

Çare

Nefsin bu tür bir hastalığından kurtulmanın yolu, Serrî Sakatî hazretlerine göre, şudur:

Sırat-ı müstakîme, yani dosdoğru olan yola sımsıkı sarılmak, helâlinden tertemiz yiyeceklerle beslenmek ve tam bir takva ile Allah'a yönelmektir.

Allah kendisinden razı olsun Muaz bin Cebel der ki:

Müminin, cehennem köprüsünü geçip, onu arkada bırakmadıkça, korkusu dinmez; kalbi de huzur içinde olmaz.

El-Muhâsibî hazretleri buyururlar:

Kendimizi dindar ve tertemiz sayarız. Ama belki de günahkâr ve isyankârızdır. Böyle olmadığımızdan nasıl emin olabiliriz? Gün geçmiyor ki gerek organlarımız, gerekse zihnimizle kibir, kendini beğenmişlik, çekememezlik gibi günahlar işleyip dününkine bugününkünü eklememiş olalım.

AĞLAYARAK RAHATLAMAK

Ağladığında, gözyaşlarıyla teselli bulup içini hemen rahatlatıvermek de nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bu hastalığa uygun ilâç, nefsin rahatlama fırsatı bulamaması için ağlamalarını sürekli olarak hüzünlü bir şekilde yapmaktır.

Üzüntüden değil, üzüntülü ve üzüntü içinde ağlamalıdır.

Çünkü üzüntüden ağlayan kimse gözyaşlarıyla rahatlar, hâlbuki üzüntüyle ağlayan kimsenin üzüntüsünü ve acısını ağlayışları daha bir artırır.

Resulullah aleyhissalâtü vesselâm buyurdular:

Ben sizin görmediğinizi görür, işitmediğinizi işitirim. Nitekim sema uğuldadı, uğuldamak da ona hak oldu. Semada dört parmak sığacak kadar boş bir yer yoktur, her tarafta Allah'a secde için alnını koymuş bir melek vardır. Allah'a yemin olsun, benim bildiğimi siz bilse idiniz az güler, çok ağlardınız. Tirmizî ve İbn Mâce hadisi.

İNSANLARA BEL BAĞLAMAK

Ruhî hastalıklardan biri de, kendisini bir felâket veya sıkıntıdan kurtarmaları imkânsız olan insanlardan yardım istemek, verebilmesi mümkün olmayan birinden yarar ummak ve Yüce Allah'ın kendisi yükümlülüğü üzerine almışken rızkı konusunda endişeye kapılmaktır.

Çare

Böyle bir anlayıştan kurtulmanın yolu, Rabbimizin şu âyetini hatırlayıp imanımızı sahih ve sağlam bir imana dönüştürmektir:

Ve (bil ki,) eğer senin başına Allah bir darlık,
bir sıkıntı saracak olsa,
O'ndan başka onu giderecek yoktur.
Ve eğer hakkında iyilik, genişlik diliyorsa,
O'nun lütuf ve cömertliğini de
engelleyebilecek kimse yoktur.

Yunus, 10/107

Ayrıca şu âyeti de asla hatırdan çıkarmamak gerekir:

Ve yeryüzünde yaşayan hiçbir canlı yoktur ki
rızkı Allah'a bağlı olmasın.
Ayrıca O, her canlının (yeryüzünde) yaşama süresini de,
(ölümden sonra) yerleşip kalacağı yeri de bilmektedir.

Hûd, 11/6

Ahnef bin Kays'a sordular:

–Yaşça en büyükleri olmadığın hâlde nasıl oldu da bu topluluğun başkanı oldun?

Cevap verdi:

–Üzerime düşen görevleri eksiksiz yerine getirdiğim ve bana verilmeyen görevleri de üstlenmediğim için. Nitekim Yüce Allah da şöyle buyurur: "O'na kulluk et ve O'na dayan!" (Hûd, 11/123).

İnsanların zayıflığını ve kendisine yardım konusunda âcizliklerini iyice düşünüp taşınırsa, kul bu hâlden kurtulur.

Çünkü kendisi muhtaç durumda olanın, başkasının ihtiyacını gideremeyeceğini anlar.

Kendine bile yardım etme gücü olmayan kimsenin uzatacağı dala tutunamayacağını görür.

Böylece kişi bu yanlışından döner ve bütünüyle Rabbine yönelir.

Ebu Ali-i es-Sekafî hazretleri buyurdular:

Bu ümmet öyle bir zamana ulaşacak ki, o zamanda bir müminin bir münafığa sırtını dayamadan geçimini güzel bir şekilde sağlaması mümkün olmayacaktır!

İBADETTE TEMBELLİK

Kulun önceden beri yapageldiği ibadetlerinde gösterdiği gevşeklik de ruhun bir hastalığıdır.

Bu konudaki kusurlarına ve gevşekliğine aldırış etmemesi, bunlara hiç önem vermemesi daha büyük bir hastalıktır.

Onları bir eksiklik, bir hata olarak görmemesi ise çok daha büyük bir hastalıktır.

Bu durum, kulun bu vazifelerini yerine getirebilmesine imkân bahşeden Allah'a hakkıyla şükretmesini bilmemesinden kaynaklanır. Şükretmemesinden dolayı da kul, ilâhî yardımdan yoksun kalıp yüksek makamlardan kusurlu ve günahkâr bir aşağı makama düşer. Derken kendi eksikliklerini görmez hâle gelir ve kendisinin çirkin davranışlarını güzel görmeye başlar. Tıpkı Yüce Allah'ın şu âyetlerinde dediği gibi:

Hiç kötü işleri kendisine güzel görünen kimse, iyilik edip dürüst işler işleyen kimse gibi olur mu?
Fâtır, 35/8

Onlar kendilerinin güzel işler yaptıklarını sanırlar.
Kehf, 18/104

Biz her topluma kendi yaptıklarını güzel gösteririz.
En'âm, 6/108

Her grup kendi görüşünden mutlu ve memnundur.
Mü'minûn, 23/53

Onları, ne olup bittiğinden haberleri olmadan adım adım alçaltırız.

Araf, 7/182

Çare

Böyle bir durumdan kurtulmanın çaresi,
Allah'a sığınmak,
Allah'ı dilinden düşürmemek,
Kitabını okumak,
âyetlerinin manalarına kafa yormak,
Müslümanlara saygıda kusur etmemek
ve eski hâline tekrar kavuşabilmesi için Allah'ın veli kullarından dua istemektir.

Bütün bunlardan sonra, umulur ki Allah ona tekrar kulluk ve hakkıyla ibadet yolunu açacaktır.

Cüneyd-i Bağdadî hazretleri buyururlar:

İlim edinmek, insana kendi haddini bildirir;
kim de kendi haddini bilirse, kulluk ona kolaylaşır.

Ebu Yakup en-Nehrecûrî de şöyle der:

Hem Allah'ın sevdiğini iddia eden,
hem de Allah'ın buyruklarını yerine getirmeyen,
iddiasında yalancıdır.
Korkmadan, sevdiğini söyleyen kimse de
aldanış içindedir.

RUHSUZ DAVRANIŞLAR

Yaptığı dinî davranışlardan tat almamak ve onları yavan bulmak da nefsin bir hastalığıdır.

Bu hastalık, ya kulun ibadetini gösteriş (riyâ) veya böbürlenme maksadıyla yapmasından kaynaklanır. Veya ihlâs (içtenlik/samimiyet) eksikliğinden, yahut da Peygamber Efendimizin sünnetlerinden birini terketmesinden ileri gelir.

Çare

Bu hastalığın ilâcı, ruhunu ihlâsla bezemektir.

Bütün davranışlarında Efendimiz aleyhisselâmın yapıp ettiklerini gözetmektir.

Giriştiği gayretlerin hayırlı sonuçlar doğurması için elinden gelenin en iyisini yapmaya çabalamaktır.

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh- buyurur:

İnsanın asıl gıdası Allah'ın nurudur. Ona aşırı ten gıdası vermek lâyık değildir. İnsanın asıl gıdası, ilâhî aşk ve akıldır. İnsan, asıl ruhanî gıdasını unuttuğu ve ten gıdasına düştüğü için huzursuzdur. Doymak bilmez. İhtirasından yüzü sararmış, ayakları titremekte, kalbi telaşla çarpmaktadır. Nerede yeryüzü gıdası, nerede sonsuzluğun gıdası?!"

SEVAP İŞLEDİĞİNİ SANMAK

Hayırlı ve sevaplı işlerin yapıldığı yerde bulunduğunda, oradaki insanlarla birlikte kendisinin de hayır işlediğini, sevap kazandığını ummak da nefsin aldatmacalarındandır.

Hâlbuki öylesi topluluklardaki insanlar, onun aralarında bulunması ve uğursuzluğu yüzünden hayra ve sevaba erişememiş olabilirler.

Nitekim geçmişteki büyüklerimizden birine sorulmuş:

Arafat'taki insanları nasıl buldun?

O da şöyle cevap vermiş:

Vakfede öyle insanlar gördüm ki eğer aralarında ben olmasaydım, belki de Allah onların hepsini affederdi.

Kalpleri uyanık kişiler, kendilerini iyi değil de, işte böyle kötü ve günahkâr olarak görürler.

Çare

Kul, günahlarının affedildiğinden yüzde yüz emin olmamalıdır. Çünkü Yüce Allah onun günahlar işlediğini ve aykırı hareketlerde bulunduğunu her an görüp bilmektedir. O yüzden yapıp ettiklerinden hep utanması ve kendisi hakkında iyi zan değil de kötü zan beslemesi gerekir.

Nitekim Fudayl bin Iyaz kendi nefsine şöyle seslenirdi:

Affedilmiş olsam bile,
senin yüzünden yazıklar olsun bana!

Çünkü Fudayl bin Iyaz, Yüce Allah'ın kendisinin her yapıp ettiğini bildiğini ve görüp gözettiğini hiçbir zaman aklından çıkarmıyordu.

Ebu Bekir-i Dükkî hazretleri buyururlar:

Allah'ı tanıyan kimse, O'ndan ümidini kesmez.
Nefsini tanıyan kimse, amelini beğenmez.
Rabbini tanıyan kimse, O'na sığınır.
Rabbini unutan kimse ise, kullara yanaşır.

ÂHİRET HAYATINI UNUTMAK

Nefsin bir diğer hastalığı, insanın nefsini telef edip yok etmedikçe gerçek hayat olan âhiret hayatından uzak kalacağını unutmasıdır.

Kul, dünya sevgisini öldürmedikçe, âhiret hayatının hazzını tadamaz*.

Sen Allah'tan gayri her şeyi gönlünden silmedikçe Allah ile birlikte yaşamanın zevkine eremezsin.

Nitekim Yahya bin Muâz er-Râzî der ki:

Nefsini öldürerek (benliğini silip atarak)
Allah'a yaklaşan kimseyi,
Yüce Allah nefsinin kötü eğilimlerine karşı korur.

Öyleyse kul, kendisini Allah'a yaklaştırmak için, nefsinin şehvetlere ve kötü arzulara kapılmasına, makbul olmayan işler yapmasına mani olmalıdır.

Resulüllah sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

Cennetin etrafı nefsin hoşuna
gitmeyecek şeylerle,
cehennemin çevresi ise nefse
hoş gelen şeylerle kuşatılmıştır.

* Yazar burada Efendimiz aleyhisselâmın *"Ölmeden önce ölünüz!"* hadisine göndermede bulunuyor.

Çare

Bundan kurtulmanın yolu, az uyumak, aç ve susuz durmak, insanın tabiatına zor gelen şeylere yönelmek ve nefsinin şehvetlere saplanmasını engellemektir.

Ben Muhammed bin İbrahim'den duydum, o da Muhammed bin Rûmî'den duymuş, Yahya bin Muâz er-Râzî şöyle demiş:

Açlık, Yüce Allah'ın has kullarının (sıddîkların) bedenlerini güçlendirdiği nimetidir.

Hz. Ömer hep şu uyarıyı yapardı:

Kendinizi, hesaba çekilmeden önce hesaba çekiniz. Tartılmadan önce, siz onu tartınız, en büyük sorgulama için siz onu hazırlayınız.

Ebu Musa el-Eş'arî'ye yazdığı mektupta şöyle demişti:

Çetin bir sorgulamadan önce sen, rahatken kendini hesaba çek!

HAKKI KABULE YANAŞMAMAK

Nefsin hastalıklarından biri de, kişinin hakka boyun eğmesi onun karakter yapısına ters düştüğü için hakkı ve hakikati bir türlü kabullenmemesidir.

Bu ise kulun, kendi tutku ve arzularına karşı koyamamasının sonucudur. Kulun şehvetlerini ve dizginlenemez isteklerini, nefsiyle ciddi bir şekilde mücadele ederek yenememesinden kaynaklanır. Nefsini mücâhede bıçaklarıyla kesip boğazlayamamasından doğar.

İnsanın nefsini yenmesiyle ilgili olarak Kur'ân'da Yüce Rabbimiz bize şu öğüdü verir:

O hâlde tövbe ederek (tekrar)
Yaratıcınıza yönelin
ve nefsinizi yok edin!

Bakara, 2/54

Çare

Bunun tedavisinde en uygun ilâç, boş arzu ve isteklerinden yakasını kurtarıp tamamen Allah'a yönelmek ve bütünüyle Allah'a teslim olmaktır.

Nitekim Hz. İbrahim aleyhisselâma oğlunu kurban etmesi emredilirken istenen de işte bu teslimiyetti:

Her ikisi de Allah'ın emrine teslim olup,
İbrahim oğlunu şakağı üzere yere yatırınca...

Saffât, 37/103

Kendisine şöyle seslenildi:

Rüyanın gereğini yerine getirdin!
Saffât, 37/105

Derken, oğluna karşılık ona büyük bir kurbanlık verildi.
Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri demiştir ki:

Dünya ile alâkasını devam ettirene
Allah cenneti haram etmiştir.

Bana Muhammed bin Abdullah er-Râzî, Ebu'l-Kâsım el-Mısrî'nin Bağdat'ta şunu duyduğunu söyledi:

İbn Yezdâniyâr'a sorulmuş:

Kul Allah'a yönelirken hangi niyetle yönelmeli?

Cevap vermiş:

Vazgeçtiği şeylere bir daha dönüp bakmamak ve Allah'a ulaşmak için yakasını kurtarıp uzaklaştığı şeyleri bir daha aklına dahi getirmemek niyetiyle.

Bu cevabının ardından kendisine şu sorulmuş:

Bu dediğiniz, tövbe etmiş günahkârla ilgili, ya inancı gevşek kişinin durumu hakkında ne dersiniz?

Şöyle buyurmuş:

Geçmişindeki acı ve üzüntülerinin içinde boğulmayı bırakıp, gelecekteki hâlinin tatlılığını gönlünde derinden hissetmekle.

KURUNTULAR, VESVESELER

Zihnine vesveselerin üşüşmesi ve sonuçta bu kuruntuların baskın çıkıp zihnini bulandırarak kendisini günahlara sürüklemesi de nefsin aldanışlarındandır.

Çare

Aklına gelen bu kötü düşünceleri hemen kovmak, böylece onların zihnini bulandırmasına imkân vermemektir.

Bu da ancak sürekli olarak Allah'ı anmakla, Allah korkusunu her an hissetmekle ve insanların senin dışını bildikleri gibi, iç hâlini de Allah'ın bildiğini akıldan çıkarmamakla mümkün olur.

İnsanların bakıp gördükleri konusunda kendine çeki düzen verirken, Allah'ın görüp gözettiği noktalara aldırış etmemen senin için ayıp olmaz mı?

Yüce Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun Peygamber Efendimiz buyururlar ki:

Allah sizin suretlerinize ve kalıplarınıza bakmaz, fakat kalplerinize ve amellerinize bakar.

Ebu Bekir er-Râzî bana Ebu'l-Hasan el-Alevî'nin dostu İbrahim Havvâs'tan şu sözü duyduğunu söyledi:

Başlangıçta günah zihinde tohum hâlindedir.
Kul onu derhal söküp atmaya gayret etmelidir.
Yoksa kök salıp filizlenir ve söküp atması zorlaşır.
Daha sonra vesveseye dönüşür.

Onu da insan nefis terbiyesi ve büyük bir ruhi çaba ile alt etmelidir.

Aksi takdirde ondan şehvet ağacı boy atar.

Derken günah aklı da, zihni de, idraki de esir alır.

Nitekim Peygamberimiz aleyhisselâmdan şu hadis nakledilir:

Tutku ve şehvet; aklı, zihni ve idraki alteder.

Hz. Mevlânâ'nın şu öğüdü ne kadar çarpıcıdır:

Ey Hak yolcusu!
Gerçeği öğrenmek istiyorsan;
Musa da, Firavun da ölmediler;
bugün senin içinde yaşıyorlar;
senin varlığına gizlenmişler;
senin gönlünde savaşlarına devam ediyorlar!
O yüzden birbirine düşman bu iki kişiyi
sen kendinde ara!
Musa kıyamete kadar vardır.
Gerçek müminlerin yüzlerindeki işte o nurdur,
başka nur değil; değişen sadece kandildir!

HEP BAŞKALARININ AYIPLARINI GÖRMEK

Başkalarının kusurlarını görüp de kendininkilere gözünü yummak da ruhsal bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalıktan kurtulup iyileşmek için nefsinin hastalığını gözlemeli, kendi nefsini iyi bilmeli ve onun hilelerini yakından tanımalıdır.

Seyahat ve köşesine çekilmekle de şifa bulmaya çalışmalıdır.

Takva sahibi insanlarla oturup kalkmalı ve onların öğütlerini tutmalıdır.

Eğer kişi, kendi nefsinin kusurlarını gidermeye çalışmıyorsa, bari başkalarının eksikliklerine bakmaması gerekir. Onları mazur görmeli, onların ayıplarını örtüp kapatmalı ve böylece kendi kusurlarından da Allah'ın kendisini kurtarmasını ümit etmelidir.

Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurmuşlardır:

Kim Müslüman kardeşinin günah
ve kusurlarını örterse,
Allah da onun kusur ve günahlarını gizler.

Yine Efendimiz buyurmuşlardır ki:

Kim kardeşinin kusurlarını araştırırsa,

Allah da onun kusurlarına bakar
ve onları ortaya döker,
hatta evinin içinde olsa bile.

Muhammed bin Abdullah bin Şâzân bana İbn Yezdân el-Medâinî'nin şöyle dediğini nakletti:

Kusurları olan ve başkalarının
kusurları konusunda
suskun kalan insanlar gördüm;
derken Allah onların kusurlarını örttü
ve bu kusurlar kaybolup gitti.
Kendilerinin hiçbir ayıbı olmayan,
buna karşılık başkalarının
eksikliklerini sayıp döken
insanlar da gördüm,
sonra bunlar kınadıkları
kusurlara kendileri battılar.

İHMAL

Ruhun diğer hastalıkları: (Sevaplı işler yapmayı) savsaklama, (ibadette) bezginlik, (günahkârlıkta) ısrar, (tövbeyi ve Allah'a yönelişi) erteleme, âhirette kurtuluşa ereceğinden hemen hemen emin olma, uzun emel ve istekler peşinde koşarken ecelin gelip çatıvereceğini pek aklına getirmemedir.

Çare

Bu durumdan kurtulmanın yolu, bana anlatılan şu sözlere kulak vermektir: Hüseyin bin Yahya'nın Cafer el-Huldî'den duyduğuna göre, Cüneyd-i Bağdâdî hazretlerine sormuşlar:

Kendini bütünüyle Allahü Teâlâ'ya verebilmenin yolu nedir?

Cevap vermiş:

İnat ve ısrarından vazgeçiren bir tövbe,
ertelemeyi bıraktıran bir Allah korkusu,
ibadetlerini ve hayır işlerini yapmaya
teşvik eden bir umuttur.
Ayrıca, her an Allah'ı anıp zikretmek
ve nefsini yakınlaşan ecel ve uzaklaşan
kurtuluş ümidiyle korkutmaktır.

Sülemî

Kendisine tekrar sorulmuş:

Kul bunu nasıl başarabilir?

Buyurmuşlar:

Allah'ın bir ve tek oluşunu
hakkıyla hissederek çarpan bir yürekle.

Peygamberimiz aleyhisselâm buyururlar:
(Yapacağı şeyleri erteleyip) geri bırakanlar helâk oldu!

İbn Atâullah İskenderî hazretleri şöyle der:
İbadet etmeyi boş vakit bulma şartına bağlaman
ve ertelemen, nefs-i emmârenin ahmaklığındandır.

KENDİNE DEĞER VERME

Ruhun hastalıklarından biri de, kulun kendisine değer ve önem vermesidir.

Çare

Bundan kurtulmanın yolu, Yüce Allah'ın her durumda kendisine olan nimetlerine şükredip asıl bu nimetlere değer vermesi ve böylece kulun gözünde kendi benliğinin değerinin hiç kalmamasıdır.

Ebu Bekir er-Râzî bana, Allah kendisine rahmet etsin el-Vâsıtî'nin şöyle dediğini anlattı:

Yüce Allah'ın en çok gazaplandığı şey,
kişinin kendi kendisinden ve
yapıp ettiklerinden gurur duymasıdır.

Fudayl bin Iyâz hazretleri buyurmuşlardır:

Kim nefsinde bir kıymet görürse, onun tevazudan nasibi yoktur.

Kendisine tevazuun ne olduğu sorulduğunda da şu cevabı vermiştir:

Hakk'a boyun eğip teslim olursun ve hak kimden gelirse gelsin, onu kabul edersin, işte tevazu budur!

İÇİNİ DÜZELTMEMEK

Nefsin bir başka hastalığı, dış görünüşü süsleyip püslemek, gerçekte öyle olmadığı hâlde tevazu sahibi ve dindar görünmek, tam bir iç huzuruyla ibadet etmediği hâlde öyle bir görüntü vermeye çalışmaktır.

Çare

Kul, iç hâlini güzelleştirip düzgün hâle getirmekle meşgul olmalı ki, içinin o nurları dışını güzelleştirsin.

O zaman süse hacet kalmadan güzelleşecek, çevresinde kimse olmadan da saygı duyulan biri olacak, geniş bir ailesi olmadığı hâlde güçlü bir konuma gelecektir.

Nitekim Allah Resulü sallallâhü aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur:

İçini düzeltenin dışını Allah düzeltir.

El-Muhâsibî şu öğüdü verir:

Allah'ın hiddetinden ve ayıplarının âhirette ortaya çıkmasından, Allah katında şerefinin düşmesinden, dua edip yardım istediğinde sana karşılık verilmemesinden sakın! Çünkü Allah'ın kendisine nasıl baktığını önemsemeyen, Allah katında önemsiz olur.

YAPTIKLARININ KARŞILIĞINI BEKLEMEK

Güzel davranışlarının, hayır işlerinin ve ibadetlerinin karşılığını istemek veya bunların mükâfatlandırılmasını beklemek de nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bunun tedavisi, kulun aslında ibadetlerinde ve Allah'a itaatinde ne kadar kusurlu olduğunun bilincinde olması ve dinî görevlerini ne kadar az ihlasla yaptığını göz önünde bulundurmasıdır.

İbadetlerini düzgün bir şekilde yerine getiren kimse, edep ve hayâsından ötürü bunlar için karşılık beklemeyi aklına dahi getirmez, aksine Yüce Allah'ın kendisine çizdiği böyle bir kaderi sevinçle kabullenir.

Elbette ki Allah Teâlâ kendisi için ne yazmış, ne takdir etmişse, başına o gelecek, bu dünyada da, öte âlemde de kendisi için belirlenen o kader mutlaka gerçekleşecektir. Bu durumda onu sadece ve sadece ihlâsı (ibadet ve dinî görevlerindeki içtenliği) kurtaracaktır.

ZEVKSİZ İBADET

Kulun manevi hastalıklarından biri de, kendisinin yaptığı ibadetlerden haz almamasıdır.

Kulun kalbinin hasta oluşu ve nefsinin hainliği yüzünden meydana gelen ruhsal bir durumdur bu.

Çare

Bu hâli gidermenin yolu, helâl rızıkla beslenmek, sürekli olarak Allah'ı anıp zikretmek, takvâ sahibi kulların hizmetinde bulunmak ve onlara yakın olmaktır.

Ayrıca günah ve isyanları yüzünden kararan kalbini ağartıp sağlığına yeniden kavuşturması için Yüce Allah'a nâz ü niyazda bulunmalı ve O'nun kereminden bağışlanma dilemelidir.

Kul bu şekilde ibadetlerinin tadını tekrar tatmaya başlar.

İbn Atâullah hazretleri buyururlar:

Huzur bulamadığın bir amelin kabul olunacağından umudunu kesme, zira senin manevî semeresini şimdilik idrak etmediğin amel kabul edilmiş olabilir.

TEMBELLİK

Nefsin hastalıklarının bir diğeri, tembelliktir. Tembellik, doyuma ulaşmanın neticesidir. Nefis doyuma erdiğinde güç ve kuvvet kazanır, güçlendiğinde ise kendi hâlinden memnun olur, memnun olunca da kalbi yener.

Çare

Bu hastalıktan yakayı kurtarmanın çaresi, nefsi aç bırakmaktır. Çünkü nefis aç kalınca, memnun hâli kalmaz ve mutluluğu kaybolup düşkünleşir. Böylesine zayıflayınca da kalp onu alt eder.

Kalp nefsi yendiğinde de onu itaate zorlar ve böylece ondan tembelliği söker atar.

İşte bunun içindir ki Hazreti Peygamber Efendimiz şu öğüdü vermişlerdir:

Âdemoğlu, mideden daha şerli bir kap doldurmaz.
Âdemoğluna belini doğrultacak
birkaç lokmacık yeterlidir.
Ancak ille de yapacaksa bari onu üçe ayırsın:
Üçte birini yemeğe, üçte birini suya, üçte birini de nefese.

BAŞ OLMA SEVDASI

Nefsin bir hastalığı da bilgisi, bu bilgiden dolayı büyüklenmesi, kendini üstün görmesi ve insanlar arasında çalım satma hevesinden ötürü baş olma sevdasına tutulmasıdır.

Çare

Bundan kurtulmanın çaresi, Yüce Allah'ın kendisi gibi bir kula ne gibi nimetler verdiğini, kendisini emir ve yasaklarının muhatabı kıldığını (yani yeryüzünde kendisinin halifesi yaptığını) hatırlayıp şükretmesidir.

Bundan yola çıkarak da tevazuu, alçakgönüllülüğü, nezaketi elden bırakmaması; diğer insanlara karşı merhametli ve sevecen olmayı ve onları iyilik ve güzelliğe sevkedecek bol bol öğütler vermeye devam etmesidir.

Peygamberimiz aleyhisselâmın bizleri şu şekilde uyardığı haber verilmiştir:

Diğer âlimlerin yanında böbürlenip hava atmak
veya ahmaklara karşı gösteriş yapmak
ya da insanların dikkatini üzerine çekmek
maksadıyla ilim öğrenen kimse,
daha şimdiden kendisine cehennemde yer beğensin!

Kıymetli büyüklerimiz de şöyle demişlerdir:

İlmini artıran kimse, korkusunu da artırsın!

Zaten Yüce Allah da şöyle buyurur:

Kulları içinden ancak âlimler,
Allah'tan (gereğince) korkar.
Fâtır, 35/28

Bir adam Şa'bî'ye sordu:

Âlim kimdir?

Cevap verdi:

Âlim, Allah Teâlâ'dan korkan kimsedir.

Sülemî hazretleri bir başka eserinde şöyle der:

Dünya iki şeyden ibarettir:
Herkes tarafından beğenilme ve baş olma arzusu.
Kim bu iki durumu benimserse,
uzaklaştığını sandığı dünya onu esir almış olur.

Ebu Osman hazretleri de şöyle buyururlar:

Allah'tan hakkıyla korkarsan, Allah'a ulaşırsın. Kibirlenip böbürlenirsen, Allah ile aranı açarsın. İnsanları küçük görmeye kalkışırsan, tedavisi imkânsız bir hastalığa yakalanırsın.

Hz. Mevlâna:

Halkın başına geçmek, başkanlık etmek, ezelde yokluk panzehiri içen asil ruhlardan başkasına zehirdir.

ÇOK KONUŞMA

Çok konuşmak da ruhsal hastalıklardan biridir. Çok fazla konuşma iki sebepten olur:

Ya bilgisiyle ve güzel konuşmasıyla kendisini insanlara yüksekten satarak baş olma veya önde olma arzusundan, ya da söz edilmesi gereken konudaki zır cahilliğinden.

Çare

Böylesi bir benlik hastalığından kurtulmanın yolu, insanın ağzından çıkan her sözden dolayı Allah katında sorumlu olacağının ve her sözünün hesabını vereceğinin bilincinde olmasıdır.

Nitekim Yüce Rabbimiz şöyle buyurur:

Oysa yanınızdan ayrılmayan muhafızlar,
değerli kaydediciler vardır.

İnfitâr, 82/10

Yine buyurur ki:

Ağzından çıkan bir tek söz olmaz ki yanında,
bu iş için hazırlanmış gözcü olmasın,
onun söylediğini ve yaptığını kaydetmiş olmasın!

Kaf, 50/18

Efendimiz aleyhisselâm da bizi bu konuda şöyle uyarır:

Allah'a ve âhiret gününe inanan kimse,
ya hayır söylesin, ya da sussun!

Yine uyarır:

Dilini tutan, kurtulur.

Efendimizin bir diğer uyarısı da şöyledir:

İnsanları yüzüstü cehenneme sürükleyen,
ancak dillerinin ürettikleridir!

Ayrıca şu uyarıyı da yapar:

İnsanın her sözü kaydedilir,
emr-i bi'l-ma'ruf (iyiliği emir)
veya nehy-i ani'l-münker (kötülüğü yasaklama)
veya Allah Teâlâ hazretlerine zikir hariç
bütün sözleri lehine değil, aleyhinedir.

Nitekim Yüce Allah da buyurur:

Ancak sadaka vermeyi yahut iyilik yapmayı
ve insanların arasını düzeltmeyi gözeten kimseler hariç,
onların gizli toplantılarının çoğunda hayır yoktur.

Nisâ, 4/114

Bişr-i Hâfî hazretleri buyururlar:
Konuşmak hoşuna gittiğinde sus;
susmak hoşuna gittiğinde de konuş
(ki nefsin araya girmesin!).

ÖVMEDE VE YERMEDE AŞIRILIK

Övülüp gönlü hoş edilince, öven kimseyi göklere çıkarması, yerilip öfkelendirildiğinde de kendisini öfkelendireni yerin dibine batırması, nefsin hastalıklarındandır.

Çare

Bu hastalıktan şifa bulmak için, nefsi doğruluk ve hak üzere terbiye etmek gerekir.

Bu yapılırsa, insan kendisini hoşnut edeni övmede de, kendisini öfkelendireni azarlamada da ölçüyü kaçırmaz.

Çoğunlukla bu kusur, kulun Allah'ın emir ve yasaklarına hakkıyla uymamasından ileri gelir.

Yüce Allah bize buyurur:

Bilmediğin şeyin ardına düşme;
çünkü işitme duyusu, görme duyusu ve kalp,
bunların hepsi bundan sorguya çekilecektir!

İsrâ, 17/36

Peygamber Efendimiz aleyhisselâm da bizi bu konuda şöyle uyarır:

Övenlerin yüzüne toprak serpin!

ALLAH'IN SEÇTİĞİNİ BEĞENMEMEK

Yapıp edeceği işlerde Allah'ın kendisine yol göstermesini istedikten sonra* Allah'ın kendisi için seçtiği yolu beğenmemesi de nefsin hastalıklarından birisidir.

Çare

Bu hastalıktan kurtulmanın yolu, kulun yaşananların ancak dış yüzünü bilebileceğini, Yüce Allah'ın ise onların iç yüzünü ve aslını bildiğini hatırlamak, dolayısıyla kulun kendi tercihinden Allah'ın tercihinin çok daha iyi olduğunu unutmamaktır.

Gerçekten de kulun kendisinin seçip beğendiği bir şey onun için bir bela olabilir.

Kul bilmelidir ki kaderi belirlenmiştir, bu kadere kendisinin hükmetme yetkisi yoktur. O yüzden kendisi için kararlaştırılmış olan kaderi beğenmemesi, Allah'ın kazâ ve kaderinden hiçbir şeyi değiştirmez.

Şu hâlde kul nefsine, kaderine razı olmayı kabul ettirmeli ki huzura ersin.

* Burada kastedilen, bir şeyi yapıp yapmama konusunda başvurulan İstihâre namazı ve duası sonrasında gerçekleşen durumu kabullenip kabullenmeme meselesidir.

AŞIRI İSTEKLER PEŞİNDE KOŞMAK

Nefsin hastalıklarından biri, ölçüsüz isteklerde bulunmaktır.

Böylesi ölçüsüz istekler ise, Allah'ın kendisi için yazdığı kâzâ ve kadere itiraz etmek demektir.

Çare

Uygun ilaç, o isteğinin sonuçlarının ne olacağını kul bilemez:

Arzusu, onu hayra mı sürükleyecek, yoksa şerre mi götürecek?

Kendisini daha mutlu edecek bir şeye mi erdirecek?

Yoksa mutsuzluğuna ve öfkelenmesine mi yol açacak?

Sonuçta kötü bir neticeye mi vardıracak?

Arzusunun aldatıcı yönünü gerçek anlamda bilse, nefsi onu asla istemez ve reddeder.

O andaki durumundan hoşnut olur ve olanı kabullenir.

Böylece huzura kavuşur.

Peygamberimiz aleyhisselâm bununla ilgili olarak şu uyarıyı yapmıştır:

Sizden biri bir şey istediğinde,
ne istediğini çok iyi düşünsün,
çünkü o isteğinin sonucunda
başına ne geleceğini bilemez.

Ayrıca bize şunu öğütlemişlerdir:

Hiçbiriniz başına gelen bir hastalıktan dolayı
ölümü istemesin, ancak şöyle desin:
Yârabbi, yaşamam benim için hayırlı ise yaşat,
eğer ölmek benim için daha iyi ise beni kendine al!

İbret alana Hz. Yunus Emre ne güzel ders verir:

Sen bu cihan mülkünü Kaf'tan Kaf'a tuttun tut!
Ya bu âlem malını oynayuben yuttun yut!
Süleyman tahtına şah olup oturdun bil!
Dev'e periye düpdüz hükümleri ettin tut!
Ömrün senin ok gibi, yay içinde dopdolu
Dolmuş oka ne durmak, ha sen onu attın tut!
Bu dünya bir lokmadır ağzında çiğnenmiş bil!
Çiğnenmişe ne yutmak ha sen onu yuttun yut!
Çün denize gark oldun, boğazına geldi su,
Deli gibi çırpınma, hey biçare, battın tut!
Yüzyıllar hoşluk ile ömrün olursa Yunus
Son ucu bir nefestir, geç ondan, unuttun tut!

DÜNYAYA BAĞLANMA

Nefsin hastalıklarından biri, bu dünya ile ilgili işlerden büyük haz alması ve insanlarla boş şeylerden konuşup durmasıdır.

Çare

Bu durumdan kurtulmanın yolu, her an Allah'ı zikretmek, sürekli olarak Allah'ı yâd etmektir.

Böylece insanın dünya ile, dünyalık işlerle bağı kopar ve boş şeylerle vakit geçiren insanların düştüğü çukura düşmekten kurtulur.

Allah yolunun yolcusu bilmelidir ki dünyalık işler onu ilgilendirmez, o yüzden onları bir yana bırakmalıdır.

Zaten Peygamberimiz aleyhisselâm da şu hatırlatmada bulunur:

İnsanın kendisini ilgilendirmeyen şeyleri (mâlâyâniyi) terketmesi, İslâm'ının güzelliğindendir.

İbn Atâullah İskenderî hazretleri buyurur:

Kendi varlığının tohumunu bilinmezlik toprağına göm de adsız sansız ol! Çünkü toprağa karışıp kaybolmayan tohum yeşerse de fayda vermez.

DESİNLER DİYE

İnsanlar görsünler ve kendisinden söz etsinler diye kulun ibadet ve tâatta bulunması ve insanların yanında bunlarla övünmesi de manevî bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalığın ilâcı şudur: İnsanların kendisine ne faydası dokunabilir, ne de zararı. O yüzden kul, yaptıklarını ihlâs ile (yani sırf Allah'ın rızası gözeterek) yapmalı ki bu hastalıktan yakasını kurtarabilsin.

Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur:

Hâlbuki onlara, şirkten uzak olarak
yalnız Allah'a ibadet etmeleri emredilmişti!

Beyyine, 98/5

Peygamber Efendimiz aleyhisselâm da bir kutsî hadiste Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu haber verir:

Kim yaptığı ibadete başkasının hoşnutluğunu karıştırırsa ben o yapılan ibadetten uzağım.
Kimi karıştırmışsa o ibadet onun içindir.

AÇGÖZLÜLÜK

Nefsin bir hastalığı da açgözlülüktür.

Çare

Bundan kurtulmanın yolu: İnsan bilmelidir ki açgözlülük onu riyakârlığa sürükler, riyakârlık ise ona ibadetin hazzını kaybettirir.

Allah, kendisini kölelikten kurtarmışken riyakârlık onu kullara kul yapar.

Oysa Peygamberimiz aleyhisselâm, açgözlülükten Allah'a sığınmış ve şöyle buyurmuştur:

Yârabbi, kalbimi mühürlemeye sebep olacak açgözlülükten sana sığınırım.
Çünkü açgözlülük, kalbi perdeler,
dünyayı arzulatır ve âhiretten yüz çevirtir.

Büyüklerimizden birinin şöyle dediği rivayet edilir:

Açgözlülük, fakirliğin ta kendisidir.
Açgözlü zengin, yoksuldur.
Açgözlülükten uzak duran fakirse, zengindir.
Şairin de dediği gibi açgözlülük boyunları vurdurur:

Leyla'ya mı göz diktin sen?
Bilmez misin ki göz dikilen,
Eder tamahkârı kellesinden.

Yine şairin dediği gibi:

Açgözlülük ettim de,
hırsımın kölesi oldum
Kanaatkâr olsaydım,
hür bir insan olurdum.

Çok eskilerden bir büyüğümüzün anlattığına göre, Allah Teâlâ, İbrahim aleyhisselâma sorar:

–Seni kendime niçin dost edindim, bilir misin?

–Bilmiyorum Yârabbi, niçin?

–Çünkü sen vermeyi almaktan daha çok seviyorsun da ondan.

Hz. Mevlâna şöyle seslenir:

Ey dünya malı için çırpınan ve dünyaya tapan gâfil, Firavun'da olan kötü ahlâk aslında sende de var! Sen de kibirlisin, sen de kendini beğeniyorsun, sen de mal ve şehvet peşinde koşuyorsun! Fakat senin ejderhan, yani nefsin, âcizlik, yoksulluk kuyusuna düşmüş, güçsüz kalmış da Firavun gibi saldıramıyor, bir şey yapamıyor!

İnsanın doymak bilmezliğini Efendiler Efendisi ne güzel anlatır:

İnsanın bir vâdi dolusu altını olsa, bir daha olmasını ister.

Onun gözünü ancak toprak doyurabilir.

Fakat Allah tövbe edenin tövbesini kabul eder.

HIRS

Nefsin hastalıklarından bir başkası, bu dünyaya dört elle sarılma ve zengin olma intirasıdır.

Çare

Bu hastalığı yenmenin yolu, kulun bu dünyanın geçici olduğunu, öte dünyanın ise kalıcı olduğunu hatırlayıp bilmesidir.

Akıllı insan, ebedî yurdu için çalışan kimsedir, yolculuğunun belli durakları için çabalayan değil.

Çünkü bu durakların bir sonu vardır, son durak ise kalıcı olan asıl mekân, asıl yurttur.

Öyleyse akıllı insan, eninde sonunda dönüp varacağı yer için gayret eder.

Zaten Yüce Allah uyarıyor:

Bilin ki, dünya hayatı oyun, oyalanma, süslenme, aranızda övünme ve daha çok mal ve çocuk sahibi olmaktan ibarettir.

Hadîd, 57/20

Rabbimiz bize şu hatırlatmayı yapıyor:

Oysa gelecek hayat daha iyi ve daha kalıcıdır!

A'lâ, 87/17

Tekrar hatırlatıyor:

Âhiret hayatı, Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olanlar için çok daha güzeldir.

En'âm,6/32

Mevlâna hazretleri buyurur:

Kazın hırsı, bir kattır.
Kibir ve gururun ise tam elli kat.
Kazın hırsı; boğaza, şehvete,
aşağı tarafa düşkünlüktür.
Yüksek mevkilerde bulunmanın hırsında ise,
bu aşağı duyguların tam yirmi misli toplanmıştır.

Allah, kendisinden razı olsun, İbn Ömer bize şunu nakleder:

Resulüllah iki omuzumdan tuttu da bana şöyle dedi:

Ey İbn Ömer, Sen bu dünyada bir garip (yabancı) veya bir yolcu gibi ol!

Peygamber Efendimiz, sahâbîlerine de şöyle demişti:

Ben bu dünyada, bir ağacın altında gölgelenen,
sonra da kalkıp giden bir yolcu gibiyim.

HER YAPTIĞINI BEĞENMEK

Kişinin her yaptığını beğenmesi ve kendisine karşı çıkan kimselerin yaptıklarını beğenmemesi de nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bu kanaatten kurtulmanın yolu, nefsinin bu tutumundan şüphelenmesidir. Çünkü nefis kötülüğü emreder (emmâre bis-sû').

Sonunda kimin ne olacağı bilinmediğinden, insanlar hakkında daima iyi düşünmeli, hüsnü zan beslemelidir.

Efendimiz aleyhisselâm bizleri uyarır:

Kendini beğenen helâk olur! Buharî hadisi.

Bir başka uyarısı da şöyledir:

Arkadaşını hor görmek, kişiye kötülük olarak yeter! Müslim hadisi.

Hz. Mevlânâ, Allah'ın gazabına uğrayan topluluklar hakkında der ki:

Ağlayamadıkları için gönülleri katılaştı, işledikleri günahlar kendilerine ibadet gibi görünüyordu!

KENDİNE ACIMAK

Nefsin hastalıklarından biri, insanın kendi nefsine acıması, dolayısıyla da nefsinin arzularına boyun eğmesidir.

Çare

Böyle bir durumdan kurtulmak, ancak kişinin nefsinden yüz çevirmesi ve nefsine pek önem vermemesiyle gerçekleşir.

Dedem İbn Nüceyd'in bu hususta şöyle dediğini duymuştum:

Nefsine değer veren kimsenin gözünde,
dinin kıymeti giderek kaybolur.

Ârif bir zâtın sözü:

Yârabbi, Senden başka hiçbir şeyi olmayan ben,
Senden başka her şeyi olanlara öyle acıyorum ki!

İNTİKAM (KİN), DÜŞMANLIK VE ÖFKE

Benliğinden, yani nefsinden ötürü kin gütmek, düşmanlık etmek ve öfkelenmek de manevî bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalığı alt etmenin yolu, kulun düşmanlığının da, öfkesinin de, intikam arzusunun da sırf dini için olması gerektiğini unutmamasıdır.

İnsanın öfkesi zaten sadece dinen yasak olan şeylerin çiğnenmesi konusunda olmalıdır.

Nitekim Peygamberimiz aleyhisselâmın nefsi için asla kin ve intikam gütmediği, ancak dinen yasaklanmış olan hususların ayaklar altına alındığı zaman öfkelenip gerekeni yaptığı bize nakledile gelmiştir*.

* Hazreti Ali Efendimizin bu konudaki tutumu herkesçe bilinen bir gerçektir: Savaşta düşmanını tam öldüreceği sırada, alttaki düşmanın kendisinin yüzüne tükürmesi üzerine, onu serbest bırakmıştır. Sebebi sorulduğunda da din adına öldürecekken, nefsi adına öldürme durumu ortaya çıktığı için bundan vazgeçtiğini söylemiştir.

DIŞINI SÜSLEMEK

İnsanlara hoş görünmek için dışını güzelleştirmek için elinden geleni yapması, buna karşılık Yüce Allah'ın her an gözetim ve denetimi altında olan içini ise ihmal etmesi büyük bir kusurdur.

Çare

Bu hastalığın ilâcı ise şudur:

Kul kesinlikle bilmeli ki, insanlar ona sadece Allah'ın kendi kalplerine ilham ettiği ölçüde değer ve önem verirler. Yine bilmeli ki, onun içi Allah'ın nazargâhıdır, yani her an görüp baktığı yerdir. O yüzden, kulun ilk düzelteceği ve süsleyeceği yer dışı değil de, aslında Yüce Rabbimizin her an bakışı altında bulunan iç âlemi olmalıdır.

Nitekim Yüce Allah buyurur:

Şüphesiz Allah, üzerinizde daimî bir gözetleyicidir.

Nisa, 4/1

Allah'ın Elçisi aleyhisselâm da bizi uyarır:

Allah sizin suretlerinize ve tavırlarınıza değil, yalnız kalplerinize ve niyetlerinize bakar.

RIZIK KAYGISI

Nefsin hastalıklarından biri de, Allah insanın rızkını garanti etmişken aşırı derecede rızık telâşına kapılması, buna karşılık kendisinin yerine hiç kimsenin yerine getiremeyeceği ibadetlerini pek önemsememesidir.

Çare

Bu durumdan kurtulmanın yolu, kendisini yoktan var etmiş olan Allah Teâlâ'nın onun yeterli bir rızkını da garanti ettiğini kulun iyi bilmesi ve Rabbimizin şu sözünü hatırından hiç çıkarmamasıdır:

Sizi yaratan, sonra da rızkınızı veren Allah'tır.
Rûm, 30/40

O yüzden Allah'ın bizi yarattığından nasıl şüphe etmiyorsak, O'nun rızkımızı vereceğinden de kuşkuya düşmememiz gerekir.

Hâtim el-Asam'ın şöyle dediğini ben Muhammed bin Abdullah'tan duydum:

Hiçbir sabah yoktur ki şeytan
gelip de bana sormasın:
Bugün ne yiyeceksin,
ne giyeceksin, nerede oturacaksın?
Ben de ona şu cevabı veririm:
Ölüm yiyecek, kefen giyecek
ve kabirde oturacağım.

ÇOK GÜNAH İŞLEMEK

Nefsin hastalıklarından bir diğeri, çok fazla günah işleyerek ve Allah'a karşı isyankâr davranarak kalbi karartmak ve katılaştırmaktır.

Çare

Bunun ilâcı, Allah'tan af dilemek ve her an tövbe istiğfar etmektir.

Ayrıca oruç tutmaya devam etmek, geceleri teheccüd namazı kılmak, mübarek insanları ziyaret etmek, takvâ sahibi insanların toplantılarında bulunmak ve zikir meclislerini kaçırmamaktır.

Bir zaman bir adam Peygamber Efendimize kalbinin katılığından şikâyet etti, Efendimiz aleyhisselâm da ona şu tavsiyede bulundu:

Zikirle (Allah'ı bolca anarak) yumuşat!
Sık sık bağışlanma dile.
Çünkü ben günde yetmiş kere tövbe ederim.

Bir başka hadisinde Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve sellem şu uyarıyı yaptı:

İnsan bir günah işlediğinde kalbinde
siyah bir leke meydana gelir.
Eğer tövbe ederse, kalbi temizlenir.
Tekrar günah işlerse, leke büyümeye başlar.

Sülemî

Sonunda bütün kalbi kararır ve günah nedir, sevap nedir bilmez hâle gelir.

Bu sözlerinin ardından da şu Kur'ân âyetini okudular:

Hayır, hayır; onların kazandıkları kalblerini paslandırıp körletmiştir.
Mutaffifîn, 83/14

Abdullah ibn Abbas (Allah kendisinden razı olsun!) şöyle demiştir:

Yetmişe yakın büyük günah vardır.
Ancak tövbe ve istiğfar büyük günahları siler atar.
Fakat küçük günahlarda ısrar edilirse,
onlar giderek büyük günaha dönüşür.

GÖZ ÖNÜNDE OLMAYI İSTEMEK

İnsanlarla konuşup durmak, zenginleri avlamak için derin bilgili olmaya çalışmak ve herkes kendisine saygı duysun diye güzel konuşmalar yapmak da bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalığın giderilmesi için kişi başkalarına söyleyip öğütlediklerini önce kendi yapmalı ve insanları iyiliğe ve güzelliğe lâfla değil de bizzat davranışlarıyla teşvik etmelidir.

Yüce Allah'ın Meryem oğlu Hazreti İsa aleyhisselâma bu maksatla şöyle vahyettiği belirtilir:

İnsanları iyiliğe yönlendirmeden,
önce sen kendin hayra yönel.
Eğer kendin hayırlı işleri yapıyorsan,
o zaman insanlara vaaz edebilirsin.
Aksi takdirde, benden utan!

Peygamberimiz aleyhisselâm da şöyle buyurmuşlardır:

Miraç gecesi ben bazı adamların yanından geçtim.
Dudakları ateşten makaslarla kesiliyordu.
Ey Cebrâil kardeşim, kim bunlar, diye sordum.

Sülemî

Cevap verdi:

Bunlar, ümmetinin hatipleri, vâizleridir,
onlar başkalarına dindarca yaşamayı öğütlerler,
ama kendileri hiç de öyle yaşamazlar.

'Onlar Kitabı okudukları hâlde,
insanlara iyiliği emrederler de
kendilerini unuturlar.'

Bakara, 2/44

İbn Arabî hazretleri buyururlar:

Helâk olanların en kötüsü,
insanlara güzel amellerini gösteren,
fakat kendisine şah damarından daha yakın olan
Rabbine ise kötü amellerini gösterendir!

SEVİNÇ VE NEŞE PEŞİNDE KOŞMAK

Kişinin manevî hastalıklarından bir kısmı da sevinç ve neşe peşinde koşması, rahatına önem vermesidir.

Bütün bunlar ise, kişinin gafletinden, yani Allah'ı unutmasından ileri gelen hastalıklardır.

Çare

Bundan kurtuluşun çaresi, kulun ne durumda olduğu ve kendisini neyin beklediği konusunda dikkatli olmasıdır.

O yüzden kendisine dönüp bakmalı ve ibadetlerindeki eksik ve kusurlarını görmelidir. Kendisine yasaklanan şeylere ne kadar düşkün ve bu yasakları işlemekte ısrarlı olduğunu hep göz önünde bulundurmalıdır.

Bu arada, bu dünyanın aslında kendisi için bir hapishane niteliği taşıdığını ve bir hapishanede ise huzurun, sevincin ve rahatın asla olamayacağını düşünmelidir.

Nitekim Peygamberimiz aleyhisselâm uyarmıştır:

Dünya müminin zindanı,
kâfirin cennetidir.

Öyleyse iman sahibi kimsesinin dünyadaki yaşayışı, zindandakilerin yaşayışına benzemelidir, dışarıda serbestçe dolaşanlarınkine değil.

Davud et-Tâî'nin şöyle söylediği aktarılır:

Ârîflerin kalbini paralayan şey,
cennet ile cehennemin hatırlanışıdır.

Bir adam Bişr el-Hâfî hazretlerine sordu:

Seni niçin böyle kaygılı görüyorum?
Cevap verdi:
Çünkü benden hesap sorulacak.*

* Bişr el-Hâfî'nin bu sözünde Peygamber Efendimizin şu hadisine gönderme var:

Hâsibû kable en tühâsibû
Hesaba çekilmezden önce,
kendinizi hesaba çekin!

SEFA SÜRME HEVESİ

Nefsin hastalıklarından biri de geçici arzularının (hevâ ve hevesinin) peşinde koşmak, nefsine uymak ve nefsinin keyfini yerine getirmeye çalışmaktır.

Çare

Bundan kurtuluşun yolu Yüce Rabbimizin şu âyetlerini dikkate almaktır:

Nefsini kötü arzulardan alıkoyanın varacağı yer cennettir!

Nâziât, 79/40-41

Çünkü nefis kötülüğü emreder.

Yusuf, 12/53

Mudar el-Kârî'nin şöyle dediği rivayet edilir:

Tırnaklarla dağları delmek, gönle yerleşmiş bir arzuyu söküp atmaktan daha kolaydır.

Ebu Bekir-i Dükkî hazretleri haber verir: *Nice sevinçli ve neşeli insan vardır ki, aslında onların sevinçleri kendileri için bir belâdır. Nice üzüntülü ve mahzun kimse de vardır ki, aslında onun çektiği üzüntü kendisi için bir kurtuluştur.*

DÜNYEVÎ DOSTLUK

Nefsin hastalıklarından bir diğeri, kişinin akranlarıyla birlikte olma eğilimi ve ahbaplarıyla sohbet etme hevesidir.

Çare

Bu dertten kurtulmanın çaresi, kişinin bir gün arkadaşının kendisinden uzaklaşıp ayrılacağını ve ahbaplık bağlarının da kopacağını hatırından çıkarmamasıdır.

Rivayet edilir ki Cebrâil aleyhisselâm bir gün Peygamber Efendimize şöyle demiş:

İstediğin kadar yaşa,
aslında sen (zaten) ölüsün;
kimi istersen sev,
sonunda ayrılacaksın;
dilediğini yap,
karşılığını göreceksin!
Ve bil ki, kişinin şerefi,
gece namazı kılmasında;
değeri de, insanlara ihtiyaç
duymaktan kurtulmasındadır.

Ebu'l-Kâsım el-Hakîm de şöyle demiştir:

Dostluk düşmanlıktır,
meğerki tertemiz ola;
servet edinmek mutsuzluktur,
meğerki yoksula hakkı verile;
insanlarla beraber olmak
kişiyi baştan çıkarır,
meğerki tedbirli hareket edile.

Resulullah aleyhissalâtü vesselâm buyurdular ki:

Bir kimseye dünyaya karşı zühd ve az konuşma hasletlerinin verildiğini görürseniz, ona yaklaşın (ve sözlerini dikkatle dinleyin). Çünkü o hikmetli sözler eder (veya ona hikmet ilham edilir).

Sehl İbn Sa'd es-Sâidî radıyallahu anh* anlatıyor:

(Bir gün) Resulullah aleyhissalâtü vesselâma bir adam gelerek, 'Ey Allah'ın Resulü! Bana öyle bir amel gösterin ki, ben onu yaptığım takdirde Allah beni sevsin, halk da beni sevsin' dedi.

Resulullah aleyhissalâtü vesselâm:

'Dünyaya rağbet gösterme, Allah seni sevsin, insanların elinde bulunanlara göz dikme ki onlar da seni sevsin!' buyurdular.

* radıyallahu anh, Allah ondan razı olsun demektir.

DİNDARLIĞIYLA ÖVÜNMEK

Nefsin hastalıklarından bir başkası, kişinin yaptığı ibadet ve tâatla övünmesi ve iyi yaptığını sanarak bundan kendisine büyük bir pay çıkarmasıdır.

Çare

Bunun da ilacı, yapıp ettiklerinde ihlâslı olmasına rağmen, bunların hiç de kusurdan âzâde (ve mükemmel) olmadıklarını bilmesidir.

O yüzden çok iyi şeyler yaptığı zannıyla kendisine değer vermekten ve önem atfetmekten uzak durmaya çalışması gerekir.

Mevlâna hazretleri şu hatırlatmayı yapar:

Kendi noksanını gören kişi,
olgunlaşmaya doğru on at çatlatarak koşar.
Kendini olgun sanan zavallı ise,
Celâl sahibi Allah'a doğru,
bu zannı yüzünden yükselemez.
Ey kendini olgun gören kişi!
Senin ruhunda, kendini olgun sanmaktan
daha kötü bir illet olmaz!

ŞEHVETLERE DALMAK

Nefsin bir başka hastalığı, kişinin şehvetlerine, geçici heveslerine kendisini kaptırarak mahvolmasıdır.

Eğer gönle bunlar hâkim olursa, onun nefsi ibadetlerden, emir ve yasaklardan tamamen yüz çevirir.

Çare

Bunu giderecek ilâç, nefsinin keyfince gitmesine mâni olmak, onu yapmayı istemediği şeye veya şeylere zorlamak ve istediğini kendisine vermemektir.

Böylece kul, nefsinin şehvetlerini öldürür, onun arzu ve isteklerini dizginler.

Ebu Hafs'a sordular:

Nefis nasıl ıslah edilip doğru yola getirilebilir?

Cevap verdi:

Ona muhalefet edilerek;
istediğinin tam aksi yapılarak.
Çünkü nefis, şerrin odağı,
kötülüklerin kaynağıdır.

ŞEYTANIN TUZAĞINDAN EMİN OLMAK

Şeytanın hilelerinin, ayartmalarının ve telkinlerinin tuzağına düşmeyeceğinden emin olduğunu sanmak da nefsin hastalıklarındandır.

Çare

Bunun ilâcı, kişinin Allah'a olan kulluğunu bütün şartlarıyla en düzgün bir şekilde yerine getirmek, boyun bükerek Allah'a yalvarıp yakarmak ve Rabbimizin kendisine lütfuyla muamele etmesi için niyazda bulunmaktır.

Zaten Yüce Allah da şeytana şöyle seslenmiştir:

Benim kullarım üzerinde
senin hiçbir nüfuzun olamaz.
Hıcr, 15/42

Mevlânâ hazretleri buyururlar: *Sen İblis'i altederim diye böbürlenme! Şimdiye kadar o nice pehlivanların sırtını yere vurmuştur! Şeytan bir köpektir. Binlerce kişinin içine girer. O kimin içine girip kalbine yerleşirse, o kimse de şeytan kesilir. Seni Hakk'tan hakikatten soğutan, ibadetten alıkoyan şeytan içindedir. Derinin içine gizlenmiştir. Asıl şeytan, kendisine yardımcı insan şeytanını bulamazsa hayâline girer de seni vebale sokar. Seni hayâl âleminde dolaştırır ve peşinde koşturur. Namazdan, oruçtan, her türlü iyilik ve ibadetten elde edilen manevî zevk azığını şeytan gelir ve alır gider.*

DİNDAR GÖRÜNMEK

Kalbinde ihlâstan eser yokken kendisini dindarmış gibi göstermek de ruhsal bir hastalıktır.

Çare

Kulun bu hastalıktan kurtulmasının çaresi, dıştan son derece dindarmış gibi görünmeyi bırakıp, kalbinde ve gönlünde ne derece Allah'tan korkuyor ve temiz işler yapıyorsa, sadece o kadarını yansıtmasıdır.

Peygamberimiz aleyhisselâm böylelerini şu sözlerle kınamıştır:

> *Sahip olmadığı hâli dışa vuran kimse,*
> *çalıntı elbiseler giyen kişiye benzer.*

Hasan-ı Basrî hazretlerine soruldu:

Olmadığı gibi görünmek (riyâ) şirk midir / Allah'a ortak koşmak mıdır?

Cevap verdiler:

Evet, şirktir. Siz şu âyeti bilmiyor musunuz? Her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, dürüst ve erdemli davranışlar ortaya koysun ve Rabbine özgü kullukta hiç kimseyi, hiçbir şeyi (O'na) ortak koşmasın! Kehf, 18/110

VERİLEN MÜHLETİN KADRİNİ BİLMEMEK

Nefsin hastalıklarından bir diğeri, kişinin günah işlerken kendisine verilen ve kendisinin de bilincinde olduğu o mühletin kadrini yeterince bilmemesidir.

Çare

Bunun ilâcı, sürekli korku içinde olmaktır.

Kulun, Yüce Allah'ın kendisine verdiği bu mühletin hiç de ihmal olmadığını iyi bilmesi gerekir.

Allah Teâlâ bir gün mutlaka bu günahlarının hesabını ondan soracak ve kendisine gereken cezayı verecektir, meğerki merhamet edip bağışlaya.

Elbette Allah'tan hakkıyla korkanlar veya Allah'a hakkıyla saygı duyanlar da yapıp ettiklerinin mükâfatını göreceklerdir.

Nitekim Yüce Rabbimiz şöyle buyurur:

Bunda, şüphesiz, (Allah'ın) ürperti
ve korkusunu duyanlar için ibret vardır.

Nâziât, 79/26

Meşhur sözdür:

Allah imhâl eder (mühlet verir), ama ihmâl (aldırmazlık) etmez.

Şair de şöyle seslenir:

Yaradan'ının kendisine
verdiği mühlet, nefsi aldattı,
Bu durumun nefsin lehine
olduğunu hiç sanma sen!

Kur'ân'da açıkça buyurulur:

Eğer Allah, yaptıkları yüzünden insanları
(hemen) cezalandırsaydı,
yeryüzünde hiçbir canlı yaratık bırakmazdı.
Fakat Allah, onları belirtilmiş
bir süreye kadar erteliyor.
Vakitleri gelince (gerekeni yapar).
Kuşkusuz Allah, kullarını görmektedir.

Fâtır, 35/45

Bu arada inkârcılara seslenen şu âyeti de hatırlamak gerekir:

İnkâr edenler sanmasınlar ki,
kendilerine mühlet vermemiz
onlar için daha hayırlıdır.
Onlara ancak günahlarını
arttırmaları için fırsat veriyoruz.
Onlar için alçaltıcı bir azap vardır.

Âl-i İmrân, 3/178

DOSTLARININ AYIPLARINI İFŞA

Kardeşlerinin ve ahbaplarının ayıp ve kusurlarını ortaya dökmeye can atması da, nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bu hastalıktan şifa bulmak isteyen kul:

Başkalarının utanılacak davranışlarını el âleme sızdırmadan önce, kendisini bir de onların yerine koysun ve kendisi için başkalarından nasıl bir davranış bekliyorsa, başkaları hakkında da öyle davransın!

Ayrıca Efendiler Efendisi'nin şu öğüdünü aklından hiç çıkarmasın:

Müslüman kardeşinin ayıplarını örten
kimsenin ayıplarını da Allah örter.

Kuşeyrî'den:

Hâtim'e soru sormak için bir kadın geldi;
tam sorusunu sorarken kadın yel kaçırdı ve utandı.
Hâtim hemen 'Seni duyamıyorum,
sesini yükselt!' dedi ve kadını rahatlattı.

MANEVÎ HÂLİYLE YETİNMEK

Nefsin bir diğer hastalığı, kulun tutum ve sözlerinde daha iyiye ve daha güzele doğru ilerlemek için yeterince gayret göstermemesi ve içinde bulunduğu hâlden memnun olmasıdır.

Çare

Bunun da çaresi, sözlerinde ve davranışlarında çok daha iyi niteliklere erişmek için elinden gelen bütün çabayı göstermektir.

Ayrıca bu konuda Selef-i Sâlihîn'i (Peygamber Efendimizin sahâbelerini ve onların hemen ardından gelen kuşağı) örnek almaya ve onlar gibi davranmaya özen göstermektir.

Bu konuyla ilgili olarak Hz. Ali Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

İleri gitmeyen geriler.

BÜYÜKLENME

Müslüman kardeşlerini küçümseme, kendini onlardan üstün görme ve kibirlenme de ruhsal bir hastalıktır.

Çare

Bundan kurtulmanın yolu, yeniden alçak gönüllülüğe (tevazua) dönmek ve Müslüman kardeşlerine saygı duymanın gerekliliğine inanmaktır.

Yüce Allah, Sevgili Peygamberi'ne şöyle seslenir:

> *Onları bağışla ve affedilmeleri için dua et.*
> *Toplumu ilgilendiren her konuda*
> *onların görüşünü de al!*
>
> Âl-i İmrân, 3/159

Ayrıca kul bilmeli ki İblis'i değerden düşüren onun kibirlenmesi olmuştur. Çünkü İblis şöyle demişti:

> *Ben ondan üstünüm!*
>
> Araf, 7/12

Peygamber Efendimiz aleyhisselâm bir ara Kâbe'ye bakarak ona şöyle seslendi:

Sen ne büyüksün!
Senin mübarekliğin ne parıltılı!
Fakat müminin Allah katındaki kıymeti
çok daha yüksektir!

Çünkü Allah senin hakkında tek bir yasak koydu, müminle ilgili olaraksa tam üç yasak koydu: Kanı, malı ve namusu (bir başka rivayete göre de kötü zan beslememe).

Bursevî hazretleri şu uyarıyı yapar:

Mümin, din kardeşlerini hafife almamalı,
onlara tepeden bakmamalıdır.
İblis, Âdem aleyhisselâma hakaret
gözüyle baktı ve kendini beğendi...
Ancak ebedî olarak lânete uğradı.
İşte kim bir müslüman kardeşini hakir görür
ve kendini ondan daha üstün zannederse,
zamanın iblisi olur,
kardeşi de zamanın Âdem'i makamına geçer.

İHMAL VE GEVŞEKLİK

Allah'ın buyrukları konusunda tembellik ve gevşeklik de nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bu hastalıktan kurtulmanın yolu, kulu bu işleri yapmaya bizzat Allah'ın görevlendirmiş olduğunu hatırlayıp bilmesidir.

Allah'ın görevlisi, O'nun memuru olma bilinci, kulu sevince boğar ve onu Allah'ın buyruklarını daha canla başla yerine getirmeye yöneltir.

Bu konuda dedem İsmail bin Nüceyd şöyle derdi:

Allah'ın buyruklarını hakkıyla
yerine getirmedeki gevşekliğimiz,
buyuran konusundaki bilgi
eksikliğimizden ileri gelir.

Süleyman Daranî hazretlerinin uyarısı:

Her nesnenin pası vardır, gönlün pası da çok yemektir.

Çok yiyenin başına altı belâ gelir: Kıldığı namazdan haz almaz, unutkan olur ve ezber yapamaz, tok olduğundan şefkati az olur, ibadet ve tâatta tembelliğe yol açar, şehveti galip gelir ve Müslümanlar camiye giderken o tuvalete yönelir.

DIŞTAN DİNDAR

İçten ve gizliden günahlara gark olmuşken, dıştan kendisine takva sahibi, son derece dindar bir kul süsü vermek de ruhî bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalığın tedavisi, kulun içini düzeltmedikçe, dışını takva elbisesiyle süslemekten vazgeçmesidir.

Sırtına sûfîlerin elbisesini giymişse, kendisini bütünüyle veya kısmen onlar gibi davranmaya ve yaşamaya çaba göstermelidir.

Bir hadis-i şerife göre:

Gizli gizli günah işlerken insanlara kendisini
Allah'tan çok korkan biriymiş gibi göstermesi,
o kişiye günah ve şer olarak yeter.

Ebu Osman hazretleri şöyle demiştir:

Dışarıdan Allah korkusuyla
ürperir ve titrer gözüken,
içeridense her türlü melaneti işleyen,
günah işlemekten kendini kurtaramaz.

VAKTİNİ BOŞA HARCAMAK

Kendisine hiçbir yararı olmayan boş işlerle vakit geçirmek ve dünyadan başka kaygısı olmayanlarla dünyalık işlere dalmak da nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bundan kurtuluşun ilâcı ise şudur:

Kul, vaktinin her şeyden çok daha kıymetli olduğunu bilmeli, o yüzden bu en kıymetli olanı iyi değerlendirmelidir. Dolayısıyla da çok daha fazla getirisi olana yatırım yapmalı, yani sürekli olarak Yüce Allah'ı anıp hep O'nu zikretmelidir.

Ayrıca Allah'a her zaman boyun eğmeli ve ihlâslı olmaya, yapıp ettiklerinin hepsinin de sırf Allah rızası için olmasına gayret etmelidir.

Peygamberimiz aleyhisselâmın şöyle buyurduğu rivayet edilir:

Da'mâ yürîbuke ilâ mâ yürîbuk.
Şüpheye düşüreni bırak,
şüpheye düşürmeyene yönel!

Yine buyurmuşlardır:

İnsanın kendisini ilgilendirmeyen şeyleri
(mâlâyâniyi) terketmesi,
İslâm'ının güzelliğindendir.

Çünkü insan kendisini ilgilendirmeyen şeyleri bıraktığı zaman, kendisini doğrudan ilgilendiren şeylerle meşgul olmaya başlar.

Hüseyin bin Mansur şöyle der:

Nefsine dikkat et, nefsine!
Eğer sen onu meşgul etmezsen,
o seni meşgul eder.

Buharî'de şu hadis bulunmaktadır:

İki nimet vardır ki insanların çoğu
bunların kadrini bilmez: Sağlık ve boş vakit.

İbnü'l Cevzî der ki:

Bir insana yakışan, zamanın değerini,
vaktin kıymetini bilmek,
bir ânını bile zâyi etmemektir.

Mevlânâ Sadettin Kaşgarî şu hatırlatmayı yapar:

İnsanın her nefes alışında bir hazine heder olup gider.
Her nefeste bilmelidir ki Allah hâzır ve nâzırdır.

İSYAN VE ÖFKE

Ruhsal hastalıklardan biri de isyan etme ve öfkelenmedir.

Çare

Öfkelenmemenin çaresi, insanın nefsini kaderine razı etmesidir.

Çünkü kadere isyan ve öfke, şeytandan gelen bir kor parçasıdır.

Nitekim bir adam Allah Resulü'nün yanına geldi ve şöyle dedi:

Ey Allah'ın Elçisi!
Bana bir öğüt ver!

Resulüllah da ona seslendi:

Öfkelenme!

Adam ikinci kere aynı şeyi istedi.

Efendimiz de öğüt verdi:

Öfkelenme!

Üçüncü defa aynı şeyi istedi.

Allah Resulü de aynı öğüdü verdi:

Öfkelenme!

Sonra da şunu ilâve etti:

Öfkelenme!
Çünkü öfke kulu helâke götürür,
doğru yoldan saptırır.
Böyle bir durumdan insanı ancak
Allah'ın emirlerine itaat korur ve kurtarır.

Peygamber Efendimiz bir hadislerinde şöyle buyurdular:

İnsanlar çeşitli mizaçtadır. Kimi geç kızar, öfkesi tez geçer. Kimi çabuk kızar, çabuk yatışır, bu ise kendisini telafi eder. Kimi de tez kızar geç yatışır. En iyisi, geç kızıp öfkesi çabuk geçendir. En kötüsü de, çabuk kızıp geç yatışandır.

Bir diğer hadisinde de şu müjdeyi verdi:

Öfkesini yeneni, Allahü Teâlâ korur ve düşmanını ona boyun eğdirir.

Muhammed bin Fazl hazretlerinden:

Bir kimsenin cahil olduğu şu altı maddeyle anlaşılır:

a) Lüzumsuz ve basit şeylere kızması,
b) faydasız konularda konuşması,
c) yerini bulmadan öğüt vermesi,
d) sırrı açıklaması,
e) herkese güvenmesi,
f) dostunu düşmanını tanımaması.

YALANCILIK

Yalancılık da ruhsal bir hastalıktır.

Çare

Yalan söylemekten kurtulmanın ilâcı, kulun nefsini doğru olmaya zorlaması ve insanların kendisinin söylediklerinden hoşnut olmalarına ve olmamalarına aldırmamasıdır.

Çünkü insanı yalan söylemeye iten asıl sebep, insanları memnun etme, onlara kendisini beğendirme ve onların arasında saygın bir yer edinme sevdasıdır.

Bu konuyla ilgili olarak Peygamberimiz aleyhisselâm şu uyarıda bulunmuşlardır:

> *Doğruluk erdemliliğe,*
> *erdemlilik de cennete götürür;*
> *yalancılık ise ahlâksızlığa,*
> *ahlâksızlık da cehenneme sürükler.*

Şâh-ı Kirmânî hazretleri buyururlar: *Yalandan, hainlikten ve gıybetten sakının; sonra varın ne yaparsanız yapın!*

Sehl bin Abdullah Tüsterî hazretleri de der ki: *Kerametlerin en büyüğü, kötü ahlâkını terkedip yerine güzel ahlâkı koyabilmektir.*

ELİ SIKILIK VE CİMRİLİK

Ruhsal hastalıklardan biri de, eli sıkılık ve cimriliktir. Bunların ikisi de dünyaya aşırı bağlılıktan kaynaklanır.

Çare

Bunlardan kurtulmak istiyorsan, bilmelisin ki bu dünya hayatı aslında çok kısa bir hayattır, geçicidir, fânidir.

Bu dünyadaki helâl kazancın hesabı sorulacak, haram kazancın ise cezası olacak ve kul azap çekecektir.

Bize Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğu nakledilmiştir:

Dünya sevgisi bütün hataların başıdır
(bütün günahların kaynağıdır).

Yüce Allah da zaten şöyle buyurmuştur:

Bu dünya hayatı, aldatıcı ve geçici
bir zevkten başka bir şey değildir.
Âl-i İmrân, 3/185; Hadîd, 57/20

O yüzden sen bu dünyada ne eli sıkı ol, ne de cimrilik et! Cömert olmaya çalış ve ihtiyacından fazlasını biriktirme!

Peygamberimiz Efendimiz aleyhisselâm, bakınız Hz. Bilâl-i Habeşî'ye ne demiştir:

Ey Bilâl, cömertçe sadaka ver!
Yüce Arş'ın Sahibi'nin
senin servetini azaltacağından korkma!

Peygamber Efendimiz kolay kolay yemin etmezken sadaka verme konusunda tam üç kere,
"Vallahi sadaka malı eksiltmez!"
diyerek yemin etmiştir.
Dahası, Efendimiz'den
"Sadaka malı artırır!"
şeklinde bir hadis de rivayet edilmiştir.

Kuşeyrî'den:

Adamın biri çok sevdiği bir ahbabının kapısını çaldı ve ondan borcunu ödeyebilmesi için 400 dirhem vermesini rica etti. Arkadaşı parayı hemen getirip verdi. Kapıyı kapatıp içeriye dönünce ağlamaya başladı. Karısı, 'Madem vermek istemiyordun, bir bahane uydurup savsaydın ya!' diye sitem etti. Adam, 'Para verdim diye değil, niçin dostumun durumunu öğrenmedim de onu bu hâllere düşürdüm diye ağlıyorum' dedi.

Bişr-i Hâfî hazretleri buyurmuşlardır:

Cimri kimsenin yüzüne bakmak, kalbi katılaştırır.

SONU GELMEZ İSTEKLER

Sonu gelmez arzu ve istekler (tûl-i emel) taşımak; gözü doymaz şekilde ihtiyaçların ve ihtirasların peşinde koşmak ve âhireti ötelemek de nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bu hastalığı giderecek ilâç, ecelin yakın olduğunu akla getirmektir.

Kul, İslâm'ın ilk yüzyılında yaşamış muhterem büyüklerimizin şu sözlerini asla unutmamalıdır:

Allah, kulunun hiçbir hâlde
kendini güvende hissetmemesini ister.
Öyleyse, sen de her hâl ve tavrında O'ndan kork!

ÖVÜLMEKTEN HOŞLANMAK

Pohpohlamalara, yaltaklanmalara kanmak ve inanmak da ruhsal bir hastalıktır.

Çare

Böylesi bir hastalıktan kurtulmanın yolu, kulun başkalarından çok daha iyi bildiği kendi gerçek hâlini ve kendi iç dünyasını hiçbir zaman aklından çıkarmamasıdır.

Hakkında yapılan övgülerle alkışların, Yüce Allah'ın o kul hakkında bildiği ve insanın bizzat kendisinin de farkında olduğu gerçeklere ters düştüğü asla unutulmamalıdır.

Ayrıca kul şunu bilmelidir ki, bu övgüler onu âhirette o övgülere aldanıp inanmasından dolayı maruz kalacağı azabın utancından kurtaramayacaktır.

Maruf-i Kerhî hazretleri ise başkalarını övenleri uyarır:

Dilini birilerini kötülemekten koruduğun gibi, gereksiz yere övmekten de koru!

ÇOK KAZANMA HIRSI

Nefsin hastalıklarından biri de çok kazanıp zengin olma hırsıdır.

Çare

Bu hastalıktan deva bulmak istiyorsa kul, bilsin ki onun bu hırsı, bu aşırı tutkusu, Yüce Allah'ın kendisine ezelde takdir ettiği rızıktan ve nasipten daha fazlasını getirmeyecektir.

İbn Mesud'dan rivayet edilen bir hadise göre, Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle demiştir:

Allah Teâlâ meleğine emreder:

Ecelini (ölme vaktini), rızkını, yapıp edeceklerini ve cennetlik mi yoksa cehennemlik mi olacağını yaz!

Yüce Allah da zaten şöyle buyurur:

Benim verdiğim hüküm değişmez ve Ben kullarıma asla zulmetmem.

Kaf, 50/29

HASET / KISKANÇLIK

Kıskançlık, çekememezlik de ruhî bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalıktan şifa bulmaya gelince, kul şunu iyi bilsin ki, haset eden (onda neden şunlar var da, bende yok diye kıskançlığa kalkışan) kişi, Yüce Allah'ın verdiği nimetin düşmanıdır.

Peygamber Efendimiz bizi uyarmıştır:

Birbirinizi kıskanmayın!
Birbirinize kinlenmeyin!
Ey Allah'ın kulları!
Kardeşler olun!

Çekememezlik, Müslümanlar arasındaki merhamet ve şefkât eksikliğinden doğar.

Kuşeyrî'den:

Denilmiştir ki: Haset eden mesut olmaz!

Ömer bin Abdülaziz hazretleri de şöyle der:

Haset eden kimseden daha fazla mazlum kimse görmedim. Çünkü sürekli kendi kendini yer ve durmadan için için yanar!

ALLAH BAĞIŞLAR DİYE DİYE

Allah'ın affetmesini dileyerek ve Allah'ın rahmetini umarak günah işlemeye devam etmek de nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Bu ruh hâlinden kurtulmanın çaresi şudur:

Kul iyi bilmeli ki Allah ancak günahında ısrar etmeyeni bağışlar.

Nitekim O'nun bu noktadaki hükmü kesin ve apaçıktır:

Onlar bir kötülük yaptıklarında,
ya da kendilerine zulmettiklerinde
Allah'ı hatırlayıp günahlarından dolayı
hemen tövbe-istiğfar ederler.
Zaten günahları Allah'tan başka
kim bağışlayabilir ki!
Bir de onlar, işledikleri kötülüklerde,
bile bile ısrar etmezler.

Âl-i İmrân, 3/135.

Ebu Hafs şöyle demiştir:

Günahta ısrar,
Allah Teâlâ'nın kudretine
aldırış etmeme anlamına gelir.

Bu hastalığa karşı bir diğer ilâç da, Yüce Allah'ın ancak iyi hâl ve hareketlerde bulunan erdemli kişilere rahmetle muâmele edeceğini kulun bilmesidir.

Zaten Kur'ân'da buyurulur:

Elbette iyilikte bulunanlara
Allah'ın rahmeti çok yakındır.
A'râf, 7/56

Tabii ki yaptığından pişman olup tövbe istiğfar edenleri Yüce Allah affedip bağışlar. Bu durum da zaten onun şu buyruğuyla açıkça belirtilmiştir:

Öyleyse günahlarınız için
Rabbinizden bağışlanma dileyin
ve sonra da tövbe ve pişmanlık
içinde O'na yönelin!
Doğrusu Rabbim merhamet eder
ve (müminleri) çok sever.
Hûd, 11/90

İBADETTE ÜŞENGEÇLİK

İbadet ve Allah'ın buyruklarını yerine getirmede üşengeç davranma veya gönülsüzce yapma da nefsin bir tür hastalığıdır.

Çare

Bu hastalık, nefsi açlığa, susuzluğa, ayrılığa ve yolculuğa alıştırmak ve hoşlanmadığı şeyleri yapmaya zorlamakla giderilebilir.

Nitekim ben Mansur bin Abdullah'tan duydum. Babasından işittiğine göre bir adam Ebu Yezid Bistâmî'ye (Allah ruhunu yüceltsin!) sordu:

Allah yolunda karşılaştığın en büyük zorluk ne oldu?

Cevap verdi:

Onu anlatabilmem imkânsız.

Sordu:

Allah yolunda karşılaştığın en kolay şey ne oldu?

Cevap verdi:

Onun tarifi imkânsız.

Sordu:

Allah yolunda senin nefsinin karşı karşıya kaldığı en zorlu şey ne oldu?

Cevap verdi:

Anlatılması mümkün değil.

Sordu:

Allah yolunda nefsine kabul ettirdiğin en kolay şey ne oldu?

Cevap verdi:

A, işte bu sorunuza cevap verebilirim!
Nefsimi ibadete ve Allah'ın buyruklarına
uygun hareketleri yapmaya davet ettim.
Davetime canı gönülden katılmadı.
Ben de kendisine bir sene suyu yasakladım.

İbn Atâullah hazretleri buyururlar:
Senden istenen amel
ve ibadetlerde tembellik
ve gevşeklik göstermen,
kalp gözünün körlüğünün işaretidir.

MAL HIRSI

Ruhî hastalıklardan biri de servet edinme hırsı ve kimseye yardım etmeme cimriliğidir.

Çare

Bundan kurtuluşun yolu, kulun ecelinin âniden gelip çatacağını düşünmesidir.

Mümin, kendisi için gerekli olanı biriktirmeli ve ecelinin yakın olduğunu hesaba katarak insanlara malından vermekten geri durmamalıdır.

Habire mal biriktirmeye çalışmak, bir sonraki nefesini alıp alamayacağından emin olmayan biri için aldanıştan başka bir şey değildir.

Hesabını vermek zorunda olmasına rağmen, malından başkalarına koklatmamak ise, cahilliktir.

Nitekim Peygamberimiz Efendimiz sormuşlardır:

Sizler için kendi malınız mı, yoksa mirasçınızın malı mı daha hoştur?

Sahâbîler cevap verdiler:

Elbette kendi malımız mirasçımızın malından çok daha sevimlidir.

Bunun üzerine Allah Resulü sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu:

Sizin mallarınız, sizin (sadaka ve zekât olarak) verdiklerinizdir,
mirasçınızın malları ise, vermeyip bıraktıklarınızdır.

Hz. Muaz'ın hastalandığı sırada arkadaşlarına şu seslenişi oldukça dikkat çekicidir:

Sizler daha hayattayken
ve mühlet tanınmışken amel işleyin!
Daha 'Keşke ameller işleseydim!'
demeden önce bunları yapın!
Sonra yapmak için fırsatınız olmayacak!
Bitip tükenmeden başkalarına
miras olarak bırakmadan önce,
yanınızda bulunmadan infak edin (sadaka verin)!
Bilin ki ancak yiye bildikleriniz,
içtikleriniz, bağışladıklarınız
ve önden gönderdikleriniz sizindir.
Bunun dışındakiler ise varislerindir.

DİNİ BOŞVERENLERLE AHBAPLIK

Allah'ın emir ve yasaklarına karşı çıkan veya bunlara hiç aldırmayan kimselerle düşüp kalkmak da nefsin hastalıklarından biridir.

Çare

Her hâl ve tavırlarıyla Yüce Allah'a yönelmiş ve Allah Teâlâ'nın rızası peşinde koşan kimselerle sohbet etmek ve onlarla dostluk etmek bu hastalıktan kurtuluşun ilâcıdır.

Peygamberimiz aleyhisselâmın şu uyarısı hiçbir zaman unutulmamalıdır:

Kim bir topluluğa
benzemeye çalışırsa,
onlardan biri olur.

Bir başka uyarısı da şöyledir:

Kim bir milletin
saflarını artırırsa,
onlardan olur.

Büyüklerimizden biri de şöyle demiştir:

Kötülerle sohbet ve dostluk,
iyilere karşı kötü zan
beslenmesine yol açar.

Bir başka büyüğümüz de buyururlar:

Kalpler Yüce Allah'tan uzaklaştıklarında,
Hak Teâlâ'nın has kullarından
nefret etmeye başlarlar.

Peygamberimiz buyurur:

İyi din kardeşi, güzel koku satan kimse gibidir.
Sana koku sürmese bile, yanında bulunduğun
müddetçe güzel kokusundan faydalanırsın.

Müslim

Efendimiz yine buyurur:

Kötü arkadaş, demirci körüğü gibidir.
Üflenince, ateş kıvılcımları seni yakmazsa da,
kokusu seni rahatsız eder.

Buharî

Bir başka hadis:

Kişinin dini, arkadaşının dini gibidir.
Kiminle dostluk ettiğinize dikkat edin!

Hâkim

İbn Atâullah hazretleri der ki:

Hâli ve yaşayışı seni Hakk'a yöneltmeyen,
sözü Hak yolunu göstermeyen kimseyle
arkadaşlık etme!

GAFLET

Ruhun bir hastalığı da gaflettir; kulun her yapıp ettiğinin Allah tarafından görülüp gözetlendiğinden habersizmiş gibi davranmasıdır.

Çare

Bunun da ilâcı, kulun Yüce Allah'ın kendisini görüp gözettiğini çok iyi bilip hatırlamasıdır.

Nitekim Aziz Kur'ân'da buyurulur:

Allah yapıp ettiklerinizi bilmez değildir!

Bakara, 2/74

Bundan hareketle insan, en küçük hareketinin bile hesabını mutlaka vereceğini, o yüzden her an ve her saniyesini Allah'ın huzurunda hissederek geçirmesi gerektiğini bilmelidir.

Hâl ve hareketini buna göre ayarlamalıdır.

Kendisini bu konuda uyanık olmaya zorlamalıdır.

Bu bilince erdiğinde gaflet kendisinden uzaklaşır.

YANLIŞ TEVEKKÜL

Kişinin manevî hastalıklarından bir diğeri, kulun insanlara sırf Allah'a tevekkül ettiğini (yani O'na nasıl güvenip dayandığını) göstermek maksadıyla geçimini sağlamaktan vazgeçmesi; ardından Allah'ın kendisine lütuf ve bağışlarda bulunmasını sabırsızlıkla beklemesi ve rızkı ayağına gelmeyince de kızıp gücenmesidir.

Çare

Bununsa ilâcı, kişinin kendi ihtiyacını bizzat kendisinin çalışarak gidermesi veya karşılamasıdır.

Peygamberimiz aleyhisselâmın öğüdü de zaten bu yöndedir:

> *İnsanın yediği en temiz ve güzel şey kendi kazandığıdır.*

Kul, dışından, kendi geçimini kendisi sağlayacak şekilde çalışmalı, içinden de Allah'a tam olarak güvenip dayanmalı, yani tevekkül etmelidir.

Hz. Mevlâna buyurur: *Kuru duayı bırak! Ağaç mı istiyorsun? Tohum ekmelisin, tohum!*

Muhammed bin el-Kassâr hazretleri der ki: *İnsanın çalışmaktan geri durması, dilenciliği davet etmesidir.*

İLİM YERİNE KURUNTU

İnsanın manevî hastalıklarından bir diğeri, kendi kafasına ve ruh hâline göre geliştirdiği yorum ve delillerden hareketle dinin emir ve yasaklarından kaçmasıdır.

Çare

Bundan kurtuluşun tek yolu ise ilme sarılmak, bilgi edinmektir.

Nitekim Yüce Rabbimiz buyurur:

Hakkında ihtilâfa düştüğünüz meseleyi Allah'a ve Resulüne arzedin!

Nisâ, 4/59

Ayrıca buyurulur:

Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülülemre (idarecilere) de itaat edin!

Nisâ, 4/59

Peygamberimiz sallallâhü aleyhi ve sellem de buyurur:

İlmi, Çin'de bile olsa, gidip öğrenin!

Yine Efendimiz aleyhisselâm buyururlar:

İlim öğrenmek her Müslümana farzdır.

Peygamberimiz aleyhisselâmın öğüdü:

Allah'ın Kitabı: Sizden öncekilerin tarihi, sizden sonrakilerin haberi ve aranızdaki meselelerin hükmü ondadır. O, kesin bir hükümdür. Gerçeği, gerçek olmayandan ayırır. O, boş değildir. Her kim, büyüklük taslayarak, onu bırakırsa, Allah onun (boynunu) kırar. Her kim, hidayeti onun dışında ararsa, Allah onu saptırır. O, Allah'ın sağlam ipidir. O, hüküm ve hikmet sahibi öğüt ve hatırlatmadır. O, dosdoğru yoldur. O, geçici heveslerin kaydıramadığı, dillerin karıştıramadığı, âlimlerin doymadığı, çokça tekrarlanmaktan eskimeyen, hayranlık uyandıran yönleri bitmeyen bir Kitap'tır. O öyle bir kitaptır ki, cinler onu dinlediği zaman, "Biz, doğruluğa ileten, hayranlık verici bir Kur'ân dinledik ve ona hemen iman ettik" demekten kendilerini alamadılar. Ona dayanarak konuşan doğru söylemiş, onunla amel eden mükâfatını kazanmış, onunla hüküm veren adalet yapmış ve ona davet eden doğru yola çağırmış olur.

Zünnûn el-Mısrî hazretleri şöyle buyurmuşlardır:

Yüce Allah İslâm'ı ilimle süslemiş,
terbiye ile yükseltmiş, takvâ ile de yüceltmiştir.

Ebû Hamza Bağdâdî hazretleri de der ki:

Fakirliği sevmek çetin bir imtihandır.
Buna Sıddıklardan (Allah'ın has kullarından)
başkası sabredemez.

MİNNET VE ŞÜKRAN BEKLEMEK

İnsanın manevî hastalıklarından bir başkası, verdiği ve cömertlik ettiği şeyleri gözünde büyütmesi ve bağışta bulunduğu kimselerden kendisine minnet ve şükran duymalarını beklemesidir.

Çare

Bu ruh hâlini ortadan kaldıracak ilâç şudur: Kul bilmelidir ki, aslında o rızkın ulaştırılmasında kendisi aracıdan başka bir şey değildir.

Rezzâk olan, yani bütün varlıkların, dolayısıyla da insanların rızıklarını veren sadece Allah'tır.

Asıl veren O'dur.

Yalnızca Allah Teâlâ'dır insanları besleyip doyuran.

Kendisi, Yüce Allah ile kulları arasında bir vasıtadan ibarettir.

Öyleyse, hak edene hakkını vermeyi kişi gözünde asla büyütmemelidir.

YOKSULMUŞ GİBİ GÖRÜNMEK

Manevî hastalıklardan bir diğeri de şudur: Yeterli imkânlara sahipken kendisini fakirmiş gibi göstermek.

Çare

Bunun çaresi ise, yoksunken bile tok görünmektir. Dedem şöyle derdi:

Eskiden insanlar tasavvufa
zengin girer, yoksul düşerler,
fakat kendilerini halka yine de
zenginmiş gibi gösterirlerdi.
Şimdilerde ise tasavvufa yoksul giriyor,
çok geçmeden zenginleşiyor,
sonra da fakir görüntüsüne bürünüyorlar.

Ebû Hafs Haddâd en-Nişâbûrî hazretleri buyururlar:

Hakiki fakirlik,
bir kimsenin almaktan çok,
vermekten hoşlanmasıdır.

KENDİNİ ÜSTÜN GÖRMEK

Kendini çevresindekilerinden üstün görmek de ruhsal bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalıktan kurtulmak isteyen kimse, kendini iyi tanımalı, iyi bilmelidir.

Çünkü hiç kimse bir insanı kendisinden daha iyi bilemez.

O yüzden, mümin kişi, din kardeşlerine karşı daima iyi niyet taşımalı, hüsnü zan beslemelidir.

Kendini küçük görmeli, kardeşlerinin ise ahlâken ve manen üstün olduklarını düşünmelidir.

Bu noktaya da ancak başkalarının iyi taraflarını gözünde büyüterek, kendisinin iyi yanlarını ise önemsiz görerek ulaşabilir.

Dedem, Ebu Abdullah Siczî'nin şu sözünü naklederdi:

Kendini üstün görmezsen, üstünsün;
üstün görürsen, artık üstün değilsin.

ŞIMARIKLIK

Şımarıklığa kaymak ve şımarıkça davranmak da ruhsal bir hastalıktır.

Çare

Bu hastalıktan yakasını kurtarmak isteyen kişi, Yüce Allah'ın servetiyle böbürlenip insanlara tepeden bakanlardan nefret ettiğini bilmelidir.

Çünkü Allah Teâlâ açıkça uyarır:

Bil ki Allah şımarıkları sevmez!
Kasas, 28/76

Peygamberimiz aleyhisselâmın dikkat çeken yönlerinden biri de kendisinin hemen her zaman hüzünlü ve sürekli düşünceli olmasıydı.

Allah Resulü sallallâhü aleyhi ve sellem bir hadisinde şöyle diyordu:

Allah hüzünlü kalpleri sever.

Malik bin Dinar da şu hatırlatmayı yapar:

Hüznü olmayan kalp harap olur,
kimsenin oturmadığı ev misali.

ŞİKÂYET MAKAMI

Manevî hastalıklarından bir diğeri, kul kendisi şikâyet ve sızlanma makamındayken, sabır makamında olduğunu zannetmesidir.

Çare

Bu durumdan kurtulmanın çaresi ise, kulun Yüce Allah'ın kendisine her türlü durumda lûtfettiği nimetleri görmesi ve bunca nimete şükretmesini bilmesidir.

Ben Said bin Abdullah'tan duydum. O da amcasından dinlemiş. Ebu Osman (Allah kendisine rahmet eylesin!) şöyle dermiş:

Bütün insanlar Allah'a karşı
şikâyet makamındadırlar,
Oysa onlar kendilerini
sabır makamında zannederler.

Yahya bin Muaz hazretleri derler ki:

Yarın kıyamet gününde mizan terazisine
fakirlik ve zenginlik konup tartılmaz.
Ancak sabır ve şükür tartılır.
Zengindi, fakirdi denmez.
Şükrederdi, sabrederdi denilir.

MÜBAH GÖRME

Kendi kafasına göre bazı yorumlar (teviller) yaparak birtakım şeyleri caiz görmesi de nefsin bir hastalığıdır.

Çare

Böyle bir hataya düşmemek için, insan şüpheli şeylerden uzak durmalıdır. Çünkü tereddüt uyandıran konular, kulu haramın tam ortasına düşürebilir.

Bilmez misin Peygamberimiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

Haramlar bellidir, helâller de bellidir.
Bu ikisi arasında şüpheli olanlar vardır.
İnsanlardan çoğu bunları bilmez.
Bu durumda, kim şüpheli şeylerden kaçınırsa,
dinini de, onurunu da sapasağlam korur.
Kim de şüpheli şeylere meylederse harama düşebilir,
tıpkı hayvanlarının her an girebileceği
bir koruluğun etrafında sürüsünü otlatan çoban gibi.
Haberiniz olsun, her kralın bir koruluğu vardır,
Allah'ın koruluğu da haram kıldığı hususlardır.

HATALARINI GÖRMEME

Yanlış adımlarını ve hatalarını görmeme veya görmezden gelme de nefsimizin bir hastalığıdır.

Çare

Bu hastalıktan şifa bulmanın yolu, attığı yanlış adımdan ve işlediği hatadan çarçabuk uzaklaşmak ve hemen tövbe edip Allah'tan af dilemektir.

Öyle bir tövbe etmeli ki nefis bir daha aynı yanlış adıma veya benzeri bir hataya düşmesin. Bu tür günahlara karşı alışkanlık kazanmasın!

Abdullah bin Osman er-Râzî bana Ebu Osman'dan şunu duyduğunu söyledi:

Pek çok müminin başına gelebilecek yaygın bir felâket, kulun attığı yanlış bir adıma veya işlediği bir hataya gözünü kapaması ve bir an evvel ondan kurtulmanın çaresine bakmamasıdır. Eğer mümin, nefsi ona iyice alışmadan önce yakasını kurtarmazsa, o hastalık kendisini ruhî ve manevî yükselişten uzaklaştırır.

KERAMETLERE KAPILMAK

Nefsin kerametlerle aldanıp oyalanması da bir tür hastalıktır.

Çare

Bundan kurtulmak için kulun şu hususları çok iyi bilmesi gerekir:

Kerametlerin pek çoğu büyük bir yanılgı, aldanma ve yanılmadır. Dahası bu bir istidrâçtır (istidrâc: Allah'a tam anlamıyla bağlı olmayan ve dinin emir ve yasaklarını titizlikle yerine getirmeyen, tam aksine dini kendi keyfine göre yorumlayıp bazı haramları helâl, bazı helâlleri de haram sayan kimselerin gösterdikleri olağanüstü davranışlardır. Allah onların sapkınlıklarını bu şekilde derece derece artırır ve onlar manen mahvolurlar).

Nitekim Allah Teâlâ buyurur:

> *Biz onları farkına varmadıkları bir yönden yavaş yavaş mahvoluşa sürükleriz.*
>
> Araf, 7/182

Bazı eski saygın büyüklerimiz de şu uyarıda bulunmuşlardır:

Veli kulları hiç de farkettirmeden aldatıp tuzağa düşüren noktalar vardır.
Bunlar, kerametlerle birtakım manevî hâllerdir.

Peygamber Efendimiz aleyhisselâm şöyle buyurmuştur:

Allah Teâlâ'nın bir kula günah işlemesine rağmen dünyada sevdiği şeyleri ihsanda bulunduğunu görürseniz, bilin ki o istidraçtır.

Bu sözünün ardından da Efendimiz sonra şu âyeti okudu:

Kendilerine hatırlatılanları unuttuklarında onlara her şeyin kapısını açtık. Nihayet kendilerine verilen nimetlere sevinip zevke dalınca onları azabımızla ansızın yakalayıverdik. Hemen ümitsizliğe kapılıp şaşkına döndüler (En'âm, 6/44). Ahmed bin Hanbel hadisi

Bâyezid-i Bistâmî şöyle demiştir:

Bir adamın keramet olarak havada bağdaş kurup oturduğunu bile görseniz, onun hâline aldanmayın! Allah'ın emir ve yasaklarına tam uyup uymadığını bilip görmeden, onun bu tür hâllerine itibar etmeyin!

ZENGİNLERE RAĞBET

Nefsin bir başka hastalığı, zenginlerle düşüp kalkmaya çalışmak, onlara karşı gönlünde aşırı bir eğilim duymak, onlarla birlikte olmaya can atmak ve onlara büyük saygı göstermektir.

Çare

Bu hastalığı gidermek için kul, öncelikle fakirlerle oturup kalkmalıdır. Ayrıca Allah'ın takdir ettiğinin dışında zenginlerden kendisine hiçbir şeyin (rızkın) gelmeyeceğini çok iyi bilmelidir.

Zenginlerin malına göz dikmeyi bıraktığı zaman, onlara karşı olan sevgisi ve meyli zaten kendiliğinden ortadan kalkar.

Bu arada kul, hatırlamalıdır ki Yüce Allah, Peygamberini (salât ve selâm onun üzerine olsun) zenginlere yakınlaşması ve yoksullardan uzaklaşması sebebiyle sığaya çekmiş ve şöyle buyurmuştur:

Ama kendini her şeye yeterli görene gelince,
sen bütün ilgiyi ona gösterdin!
Hâlbuki onun arınmaktan geri kalmasının
sorumlusu sen değilsin!
Ama sana büyük bir istekle geleni
ve (Allah) korkusu ile (yaklaşanı)
sen görmezden geldin!

Abese, 80/5-10

Allah'ın Elçisi sallallâhü aleyhi ve sellem bu âyetlerin inmesinden sonra fakirlere şöyle seslenmiştir:

(Benim için) hayat, sizin hayatınız;
ölüm de, sizin ölümünüzdür!

Yine Allah Resulü aleyhisselâm yoksullara şöyle hitap ettiler:

Yüce Rabbim bana sabredip sizinle kalmamı emretti.

Ayrıca Peygamber Efendimiz şöyle bir dua da etmiştir:

Allahım, beni yoksul yaşat, yoksul öldür
*ve yoksullarla birlikte haşret!**

Peygamberler Peygamberi Efendimiz aleyhisselâm Hz. Ali'ye veya bir başka sahâbîsine şöyle demiştir:

Fakirleri sevmelisin,
yoksulların yanında olmalısın!

* Hz. Âişe (radıyallâhu anhâ / Allah kendisinden razı olsun) ileri atılarak sordu:
– Niçin ey Allah'ın Resulü?
– *Çünkü, dedi, onlar cennete,*
zenginlerden kırk bahar önce girecekler.
Ey Âişe! Fakirleri sev ve onları
(rivâyet meclisine) yaklaştır,
tâ ki kıyamet günü Allah da sana yaklaşsın!
Tirmizî

SON SÖZ

Bu kitabın yazarı, Şeyh Ebu Abdurrahman es-Sülemî der ki: Yukarıdaki bölümlerde nefsin hastalıklarından bazılarını ortaya döktüm.

Zeki okur geri kalanını kendisi düşünüp bulacaktır.

Bu hastalıklardan ancak Allah'ın lütfedip yardım ederek desteklediği ve doğru yolunu gösterdiği kimseler yakalarını kurtarabilirler.

Bu arada itiraf etmeliyim ki insan egosunun bütün kusurlarını tek tek sayıp belirlemek imkânsızdır.

Hem zaten nasıl mümkün olsun ki? Nefis, zaten özü itibariyle kusurlu ve hastalıklıdır.

O yüzden hatasız, noksansız olması mümkün değildir.

Her türlü günah eğilimi onda mevcuttur.

Öyleyse, yapısı bakımından kusurlarla dopdolu olan o nefsin kusurları, hastalıkları nasıl sayılabilsin?

Dahası Yüce Rabbimiz onu *"Nefis aşırı şekilde kötülüğü emreder"* (Yusuf, 12/53) diyerek tanıtmıyor mu?

Umarız, mümin kardeşlerimiz gösterdiğimiz tedavi yollarıyla benliğin/nefsin bu hastalıklarından uzaklaşır ve kendilerini düzeltirler.

Yüce Rabbimiz bizi dosdoğru yolunda yürütsün!

Bizi ihmale ve gaflete götüren şeylerden ve sebeplerden ırak eylesin!

Bizleri her dâim rahmeti, fazlı, koruması, lütuf ve ihsanı altında tutsun!

Sülemî

Her şeye hakkıyla gücü yeten ve bol bağış ve ihsanda bulunan yalnızca O'dur.

Allah'ın salât ve selâmı Peygamberimiz Efendimiz ve onun tertemiz yakınlarına olsun! Onları kıyamete kadar yüceltsin, mübarek eylesin ve nimetlerine gark etsin!

Hamd, âlemlerin Rabbi Allah'adır.